

Podlistak „Žene, mir, bezbednost“ avgust-septembar 2013.

Poštovane čitateljke i čitaoci, objavljivanjem ovog feljtona želimo da doprinesemo boljem informisanju o dokumentima UN o bezbednosti, demilitarizaciji, većem uticaju žena na rešavanje postkonfliktnih problema, pre svega u Srbiji, ali i na zapadnom Balkanu. Nadamo se da će Podlistak čitati one i oni koji se interesuju za preispitivanje tradicionalnog koncepta nacionalne bezbednosti, reformu sektora bezbednosti, rodnu dimenziju bezbednosti, bezbednosne integracije i feminističko-antimilitaristički koncept bezbednosti. Solidarnost i uzajamna podrška su za Žene u crnom koncept i praksa ljudske bezbednosti koja se ne zasniva na moći oružja, već na širenju vrednosti pravde, feminizma, antifašizma, antimilitarizma, poštovanja ljudskih i prava, interkulturalnosti... Očekujemo vaše priloge o ovim pitanjima. Podlistak izlazi mesečno na srpskom i engleskom jeziku. U elektronskom formatu je dostupan na internet stranicama www.zeneucrnem.org

Uredništvo

Sadržaj

Aktivnosti Žena u crnom na demilitarizaciji bezbednosti

Sud, identitet i civilno društvo	3
Antiratni spomenik i rat	10
Ne ratu u Siriji	11
Skup u gradu mira	12
Nijedna žena ne sme da bude bojno polje	15
Krik protiv rata	23
Vlada podstiče nasilje nad ženama	25
Razgovori o nasilju	26
O prošlosti i budućnosti	27
Previše zla i za san	28
Obradoviću osam meseci	29
Svi smo krivi i za Ovčaru i za Srebrenicu	30

Iskustva drugih

Deklaracija UN o obavezi okončanja seksualnog nasilja u konfliktima	32
Teret rata na leđima žene	35
Haški tribunal posprema za sobom	36
Simbol okrutnosti čovjeka prema čovjeku	38

Aktivnosti Žena u crnom na demilitarizaciji bezbednosti

Sud, identitet i civilno društvo

U Vrnjačkoj banji je od 13. do 15. septembra održan sastanak Mreže Žena u crnom Srbije. Prva rasprava bila je pod naslovom: „Civilno društvo u raljama države: 'partnerstvo', podaništvo, ne/ravnopravna saradnja, autonomija; finansijski fondovi države namenjeni NVO - sredstvo razdora ili kohezije civilnog društva; saradnja države i civilnog društva.

Ivana Ćirković iz Kancelarije za saradnju sa civilnim društvom Srbije ocenila je da Srbija očekuje potvrdu za članstvo u EU početkom sledeće godine, a da će put do članstva trajati najmanje sedam godina, zaokupljati će celokupni rad administracije na svim nivoima, a i sektor civilnog društva. „U tom smislu je važna i vaša uloga, koja pre svega treba da ostane na nivou monitoringa“, rekla je.

„Srbija suštinski ne pregovara sa EU, uloga Srbije je da u ovim višegodišnjim procesima usvaja evropsko zakonodavstvo. Počinjemo sa poglavljima 23. i 24. To je ono čime se i vi bavite - antidi-skriminacija, reforma pravosuđa, bezbednost, ljudska prava“, kazala je. Ćirković je dodala da je Beogradski centar za bezbednosnu politiku (BCBP) okupio šest organizacija civilnog društva koje su počele monitoring.

Staša Zajović iz Žena u crnom, rekavši da je „Ivana jedina funkcionerka u Srbiji koja nas je podržala kada smo bile na „crnom spisku“, dodala je: „Mi smo udaljeni od svih centara moći, bojim se da nema zakona koji sadašnje vlasti sebi neće prilagoditi, a sem toga, neke NVO su su „produžena ruka države“. Plašim se još dubljeg jaza u civilnom društvu“, poručila je Zajović.

Lino Veljak sa Zagrebačkog sveučilišta kaže da je civilno društvo u Hrvatskoj nakon pada Tuđmanove poludiktature „dospjelo u situaciju da se bavi projektima, a ne aktivizmom, sa veoma rijetkim i manjim iznimkama. To je proces nadomještanja socijalnih funkcija države. Te funkcije postaju stvar projekata civilnog društva u kojem su ekspertkinje bez staža, rade ono što su u klasičnoj državi radile državne službe, čak do obrazovanja, kulture. Kome je stalo do aktivizma, neće dozvoliti da ga kupe nekim projektima“, rekao je.

Što se tiče procesuiranja ratnih zločina u poglavljima 23. i 24, Ivana Ćirković je kazala da do sada nije bilo indikatora za ovu problematiku, ali sad će se sve pratiti i postojat će na primer izveštaji o broju presuda, broju rešenih slučajeva ratnih zločina.

Advokatkinja Komiteta pravnika za ljudska prava Kristina Todorović misli da nije moguće striktno odvojiti aktiviste i državne funkcionere. „Neophodno je da zajednički rade u istom smeru. 1990-ih su se NVO smatrale kao antidržavne organizacije. BIA je pratila NVO sa objašnjenjem da su strani plaćenici. Kroz medije se ta slika stvarala. Ni danas građani nisu obavešteni šta rade NVO“.

Ćirković je citirala istraživanje iz 2009. godine prema kome građani „ne znaju šta je nevladin sektor, samo spominju donatore. Negde građani ulažu u civilni sektor, a u Srbiji ne. Opštinari ne

znaju koliko ima NVO na njihovoj teritoriji. U Srbiji ima 21.000 udruženja, a građani ne znaju što je civilno društvo.

Zatim se raspravljalo o kontroverzama u radu Međunarodnog suda za bivšu Jugoslaviju, uticaju njegovih presuda na međunarodno krivično pravo, na proces suočavanja s prošlošću i pomirenja u regiji, na civilno društvo...

Morgiana Brading, predstavnik Sekretarijata Haškog tribunala u Beogradu komentarisala je kontroverzne presude Tribunala. Ona je otkrila da je nakon presude Gotovini i Markaču, „nama bilo zabranjeno da o tome govorimo javno, što od Vlade Srbije, što od suda. Reakcije javnosti su bile burne. Bila sam na seminaru na kome je učestvovala grupa studenata prava iz regiona. Grupa studenata iz Srbije je otvorila temu presude Gotovini. Na to je grupa iz Hrvatske izašla sa seminara. Tribunal nema praksu da se brani. Svako ima pravo da javno kaže mišljenje o našem radu. Reakcija je bilo i od naših zaposlenih. To je pismo sudije Frederika Harkofa (Frederick Harhoff). Njegova neka zapažanja su na mestu. Mišljenje našeg predsednika o ovim presudama je da one dokazuju da su sudije nepristrasne. Sada se komandna odgovornost tumači u svetlu toga da je nadređeni znao ali nije bio u stanju da spreči podređene. U Prijedoru je ubijeno više od 5.000 ljudi. Zbog velikog broja nagodbi, nikada nije dokazano da je u Prijedoru počinjen genocid, zaključila je Brading.

Staša Zajović iz Žena u crnom je ocenila da su presude od novembra do danas (Markač i Gotovina, Haradinaj, Perišić, Stanišić i Simatović, koji su oslobođeni u žalbenom postupku, iako su u prvostepenom postupku osuđeni na duge zatvorske kazne), sunovrat međunarodnog prava. Međutim, ovim presudama se nisu izmenile činjenice, već samo pravna interpretacija tih činjenica. A osnovna funkcija suda je utvrđivanje činjenica i kažnjavanje počinilaca. Pomirenje nije problem suda, nego problem civilnog društva. Sud nije jedina instanca pravde, pravda se ne može svesti na krivični nivo, kazala je Zajović.

Kada Hotić iz Udruženja Majke Srebrenice se nadala „da će se sudovi zadovoljiti pravdu. Mi smo se bunile zbog nagodbi. Onda javnost ne zna sve činjenice, a javnost iz koje dolazi počinilac zločina treba da zna šta je on uradio. Onaj ko nosi komandnu odgovornost je sve pripremio. Kada izvršilac kaže da mu je naređeno, ja mu opraštam. Ali treba da se borimo protiv onog koji je zločin podstakao. UN su osnovale Tribunal, UN su saučesnik zločina. Iz ovakvih presuda proizilazi da smo svi jednako krivi, a to nije bilo tako. Sudija Meron je islamofob. Jednom nam je rekao da voli srpski narod i njegovu kulturu“.

Zumra Šehomerović, članica Udruženja Majke enklava Srebrenica i Žepa, je uočila da i nakon osamnaest godina u Srbiji i RS postoji transparent „Nož, žica, Srebrenica“. Ako demokratija bude ovakva kakva je, da svako može da priča šta god hoće, teško nama, rekla je.

Miloš Urošević, aktivista Žena u crnom smatra važnom činjenicu, dokazanu na suđenju Miroslavu Deronjiću, za masakr u selu Glogova koji je rekao da postoji veza između Srbije i genocida u Srebrenici. Silovanje u ratu je ratni zločin i više nikada ne možemo da se vratimo u prošlost. To je ogroman napredak, rekao je Urošević.

Janja Beč, sociološkinja, ocenjuje da je haška odluka 11. jula pozitivna – tada je odbijen zahtev Radovana Karadžića da se iz njegove optužnice izuzme genocid u sedam BiH opština. Za nas iz civi-

Inog sektora važna je desetogodišnja borba Hasana Nuhanovića, koji je pobedio holandsku državu. On je imao 200 advokata koji su se bez para borili sa pravim sistemom. On je dokazao da je holandska država kriva za smrt njegovog, oca, majke i brata, zato što su ih iz baze u Potočarima izručili vojsci RS. Haški tribunal ima puno grešaka, ali je puno uradio. Mi ovde nijedno suđenje ne bi održali da nije bilo Tribunala, rekla je.

Tokom debate „Identitet, klasa i žensko pitanje u turbo i pop folk kulturi“ dr Ivana Kronja, teoretičarka filma i medija je rekla da je „turbo-folk je više sociološki i istorijski, a manje muzički pojam. To je medijski kulturni model devedesetih koji je samo deo čitave istorije narodne i popularne novokomponovane muzike nakon Drugog svetskog rata. Kada folk muzika izlazi iz zatvorene zajednice i svoje ritualno-tradicionalne uloge u okviru narodnih običaja, i ulazi u period masovne kulture i moderne zajednice, ona se transformiše. Ovaj proces prati fenomen globalizacije kulture koja se dešava kroz mas-medijsko i industrijsko, ne uvek kvalitetno prožimanje raznolikih kulturnih i muzičkih uticaja, a u slučaju turbo ili neofolka u Srbiji posle 2000. godine postoji isključivo visokokomercijalna motivacija. Nakon 2000. godine, nema tako izrazitog političkog predznaka vezanog za folk, koliko ga je bilo u devedesetim. Ono što danas imamo u zemlji, ne samo u muzici, jeste dominacija kulture siromaštva, glamurizacija bede, ali i prodor onoga što teoretičari medija u SAD pežorativno nazivaju „white trash“ – kultura „belog đubreta“, odnosno najsiromašnijeg neobrazovanog stanovništva. Ovakva medijska kultura spada u potrošačku kulturu niskih emocija, neke vrste ekscesa. Za današnje medije i kulturu uopšte karakterističan je prodor intime u javnost, to jest zamena ličnog i javnog“.

Dodala je da se sam termin „turbo-folk“ odnosi na urbani, a ne ruralni fenomen, naročito posle 2000. godine. Postoji tradicija analize novokomponovane muzike kao narodnog i društvenog toka, koji se ne odbacuje sa visine kao „prostakluk“, već se nastoji da se objasni i sociološki razume u kontekstu realnog života, publike i u umetničkom kontekstu.

Kronja smatra da je „važno u političkom, aktivističkom i teorijskom smislu jeste prepoznavanje društvenih značenja ove savremene muzike poslednjih godina. To je dugoročni kanal muzičke proizvodnje, koji danas već ima svoje tradicije, ima svoje značajne umetnike. To je subkultura sa značajnom tradicijom, koja je kreativno interpretirana kod Olge Dimitrijević u drami „Radnici umiru pevajući“, konceptualno, gde se koriste pesme iz te tradicije. Postoje mnogo drugačije, umetničke obrade ovog fenomena, brutalnije, kao u predstavi „Turbo-folk“ reditelja Olivera Frlića. Ono što je novo jeste samo-prepoznavanje LGBT populacije u ovoj muzici, naročito kada je u pitanju estradna zvezda Jelena Karleuša. To je toliko autentično prepoznavanje i samopovezivanje ove zajednice sa datim fenomenom, da ga je nedopustivo odbaciti. Očajnički narativi ovih pesama pokazuju ko-

liko sreća očajne ženske junakinje zavisi od patrijarhalne figure muškarca koji treba da prihvati tu žensku junakinju, od njenog socijalnog statusa, da za nju uklopljenost u patrijarhalni sistem predstavlja jedini vid tog istog socijalnog položaja i statusa, od koga zavise celokupna njena emocionalna i psihološka egzistencija i dignitet. LGBT zajednica prepoznaje ove rodno prenaplašene i melodramske elemente u turbo-folku kao svoj senzibilitet, dajući toj muzici i medijskoj industriji i jedno dodatno, drugačije značenje", zaključila je Kronja.

Olga Dimitrijević, dramaturškinja, teoretičarka filma je rekla: „Mislim da sam počela da se bavim turbo-folkom iz lične potrebe, da shvatim šta sa mnom nije u redu. U trenutku kada počinjem da studiram, radim, pišem, već se uveliko u okviru gradskih sfera mojih prijatelja, mojih roditelja i prijatelja mojih roditelja, kao i prijatelja mojih prijatelja, na folk gleda kao na nešto nisko, vredno prezira, nešto što je direktno izazvalo sunovrat svih vrednosti, jedinog krivca za to i jedinog problema koji u tom trenutku država Srbija ima... Svaki put kada neko napiše „gologuza pevaljka“, ja čupam kosu i kažem „Ljudi ovo je mizoginija, hajde malo da govorimo o tome kakva je pozicija tog tela na sceni, koliko je izloženo napadima sa svih strana, koliko se preko tog tela prelamaju potpuno različite politike. Samo to telo govori zapravo o silnoj diskriminaciji kojoj je izloženo. Seka Aleksić je stožer nacionalnog identiteta, dok u svom nastupu koristi elemente direkt-performansa kojim direktno i istovremeno podriva taj identitet“.

Dragan Jovanović, novinar i izdavač kaže: „Nacija, država, politike zapravo raspoložu našim telom. To znaju oni koji su bili po vojskama, bolnicama, ratištima, koji se leče po lošim bolnicama, žene koje abortiraju, ljudi koji se raspadaju... Na svakom telu se može videti u kakvom ono društvu živi, to je ono što srećemo svaki dan u životu. Sa druge strane imamo ovo glamurizovano telo, koje je zapravo jedno preparirano telo, preko koga se vode neke određene politike, koje će nama reći da mi ipak živimo u nekim sistemima koji su daleko bolji od naše realnosti. Prikazuje se idealizovano telo. Ono što je meni najinteresantnije je jedna vrsta medija, mehanizma uz pomoć kojeg su Miloševići menadžeri i ideolozi fantastično napravili jednu industriju, napumpali politiku koja je njima odgovarala, pokazavši da više ne postoji klasa, da mi svi delimo jedan isti model, da i on sluša turbo-folk, da i najveća sirotinja sluša turbo-folk, da smo svi mi isto. Tada je taj muzički i medijski pravac bio u funkciji razaranja, pljačke, zapravo redistribucije imovine, privilegija, moći, kroz ono što zovemo tranzicija. Čitava ta muzička industrija, kao deo oligarhije koja ovde vlada, ostvaruje vlasnicima profite od oko 200.000.000 evra na godišnjem nivou, izvan crnih kanala, dok je budžet za kulturu Srbije 55.000.000 evra na godišnjem nivou. To je dinamična industrija, danas se ona nalazi u funkciji glamurizacije siromaštva, zadovoljstva, stila, tržišta, predavanja“.

Dimitrijević se pita: "Niko ne govori zašto su ta deca u 'Zvezdama Granda' eksploatisana, zašto im se oduzima 70% prihoda, nego će svi da govore o tome kako se Rada Manojlović obukla. Mi ne znamo kako se odvijaju stvari u javnosti, niti u publici, jer niko nikad nije uradio istraživanje publike (audience research). Ne slažem se sa tezom da je Miloševićev režim izmislio turbo-folk da bi ma-

nipulisao narodom, to je potpuno pogrešno, jer je, i pre njega, postojalo uporište odozdo, u narodu, dakle to nije nešto što je nametnuto odozgo.”

Miroslava Malešević, etnološkinja i aktivistkinja, zbog bolesti nije prisustvovala sastanku, ali je priložila izlaganje, u kome je između ostalog napisala: „Od samih njenih početaka (ne sasvim precizno, ali recimo od osnivanja Radio Beograda, 1930-ih, kad te tzv. novokomponovane pesme počinju da se snimaju, emituju, kad se broj konzumenata povećava, odnosno kad se pojavljuje fenomen publike, one ne nailaze na naklonost stručne kritike i obrazovane javnosti - onoga što se zove kultura, tvrdi Malešević. Sevdalinka je bila najradije slušana muzika.

Slično je bilo i posle rata: kritika je insistirala da je nova pesma dekadentna, puna tuđinskih elemenata, puna orijentalnih nakita, potpuno stranih našoj (šta god to bilo "naše") narodnoj muzici koja je jednostavna i monumentalna itd. Još ranih 50-ih kritičari su pisali da su emisije narodne muzike izgubile srpski karakter.

Kulturne elite odriču novokomponovanoj muzici od njenog nastanka estetsku vrednost. Često je i podsmevanje na račun njenih konzumenata, izvođača itd. Kritika ima vrlo skeptičan stav prema promenama u skladu sa vremenom i društvenim prilikama "odnarođenog naroda". Forsira se "oživljavanje zaboravljene tradicije", traga se za etnomuzikološkim zapisima.

Ekspanzija novokomponovane muzike je 1960-ih. U zbirkama novih narodnih pesama nastalih u tom razdoblju dominira tema ljubavi. Čak dve trećine pesama su posvećene neverstvu, samoći, rastanku voljenih osoba, pogrešnim izborima, tuzi zbog izgubljene ljubavi. Socijalne promene koje ruše tradicionalne odnose rađaju poseban motiv pesama, a to je kafana, uteha uz čašu.

Devedesetih u Srbiji dominira turbo folk: mešavina mnoštva muzičkih tradicija, stilova, domaćeg folka, zapadnog popa i orijentalnih ritmova, savremenog elektronskog i tehno zvuka. Nastanak turbo folka koincidira sa raspadom Jugoslavije i početkom ratova na njenom tlu. Turbo koincidira sa najmračnijim periodom srpske istorije.

Postoje dve kritike turbofolka: jedno je kritika njegovih ideoloških aspekata, uloge u promovisanju kriminala i nasilja, i uopšte vrednosti koje su suprotne vrednostima koje treba afirmisati u demokratskom društvu. Druga kritika je dolazila od "nacionalno svesne" javnosti, koja je u orijentalnim zvucima turbofolka prepoznavala "iranizaciju" srpske tradicije i zahtevala da se ti maligni elementi odstrane. Politička kritika turbofolka, pak, obuhvatala je i nacionalizam, prepuštanje tržištu i populizmu da diktira ceo javni prostor, feministička kritika (odnos prema ženi kao bezglasnom trofeju i objektu žudnje, o pevačicama - telu kao robi...).

Ono što turbofolk akteri nude u devedesetima dijametralno je suprotno stvarnosti: stvarnost turbofolka bilo je društvo u kome su vođeni ratovi za etničke države, izbegličke kolone, silovane žene neprijatelja, društvo u kome je izbrisana granica između nadzemlja i podzemlja, u kome je plata iznosila tri marke, inflacija se merila milijardama.

Dobra recepcija turbofolka danas u bivšim jugoslovenskim republikama kao na primer u Sloveniji je vrsta subverzije, protesta protiv etnocentričnosti slovenačke kulturne elite i otvorene netrpeljivosti prema sopstvenim građanima "južnjacima", „čefurjima", zaključila je ova etnološkinja i aktivistkinja Žena u crnom.

Tokom rasprave o aktivizmu Sofija Vrbaški je ispričala kako su je aktivistkinje i aktivisti iz Egipta i Turske pozvali u aprilu da se priključi konvoju za Siriju. Konvoj je organizovala NVO Hayat sa sedištem u Turskoj. Cilj je bio da se uđe na teritoriju severnog regiona Alepa (Alepp) i da se razgovara sa upraviteljima i učiteljima u izbegličkim kampovima, medicinarima, da bi se sagledala situacija u zemlji i utvrdilo kakva humanitarna pomoć je potrebna. Hayat konvoj se sastojao od aktivistkinja i aktivista iz Turske, Egipta, Kanade, Velike Britanije, Maroka, Sirije i Srbije. „Teško je bilo videti sva ta razaranja, hodati kroz izbegličke kampove, razgovarati sa ljudima, čuti i videti koliko je turoban građanski rat u Siriji. Informisane/i smo da je dokumentovana upotreba hemijskog oružja, da se režim čvrsto `ušancio` u medijima i da građansko društvo ne postoji već dve godine. Posetile/i smo kampove Bab al-Salamah, Kah (Qaah), Atmeh i Nizip, koji je na turskoj strani tursko-sirijske granice. Posetile/i smo Školu građanskih sloboda u Kah kampu koju finansira organizacija Watan. Posetile/i smo Alrai, poljsku bolnicu koju je organizovao sindikat arapskih lekara. Koristile smo svaki slobodan trenutak da pristupimo svim društvenim mrežama, šaljemo mejlove medijskim centrima kako bi prikazali ono što smo videle/i. Takođe smo kontaktirale/i i političare i zajednice iz kojih dolaze. Neke/i su prikupljali medicinsku pomoć za Alrai bolnicu. Neke/i su protestovale/i i kreirale/i blogove o konvoju u Siriji. Neke/i su intervjuisale/i novinarke/ri. Konvoj je omogućio da se tri nedelje kasnije dopremi pomoć pojedinkama, pojedincima, kampovima, školama, bolnicama. Dokumentovale/i smo građanski rat i stanje interno raseljenih u Siriji“, informisala je Vrbaški.

Na septembarskom sastanku Mreže Žena u crnom predstavljene su aktivnosti Mreže Žene u crnom Srbije od sastanka Mreže februara 2012, analizirale su se zajedničke aktivnosti, rad Ženskog suda, ženski mirovni aktivizam, važna društvena pitanja u Srbiji, regiji i svetu i dogovorene naredne aktivnosti.

Na feminističkim čitalačkim kružocima predstavljene su drame Olge Dimitrijević „Radnici umiru pevajući“ i „Narodna drama“, a moderatorke su bile Snežana Tabački i Jelena Memet.

Tabački je podsetila da se obe drame igraju u Bitef teatru u Beogradu i pozorištu u Vranju. Istakla je da je predstava „Radnici umiru pevajući“, u produkciji Heartefact fonda i Bitef teatra bila pobednik Sterijinog pozorja 2012. Dodala je da je drama situirana u Srbiju u vreme tranzicije i loših privatizacija, te da su glavni junaci - radnici bez egzistencije koji stupaju u štrajk. Štrajk završava neslavno, radnici će se podeliti, jedna štrajkačica glađu će umreti, ponavljajući pred smrt „da neće da joj deca žive u ovoj zemlji“.

Memet je navela da je „Narodna drama“ priča o ljubavi dve devojke u srpskoj zabiti. U tekstu se propituje žensko pitanje u tradicionalnoj porodici, mogućnost i posledice njene emancipacije. Glavni likovi su kćerka lokalnog tajkuna i folk pevačica koje su lezbijke. U tekstu se propituje i mogućnost pobune unutar patrijarhata.

Nakon predstavljanja obe drame, Dimitrijeviću su pitali za folk i turbo folk songove, koji se koriste za opis siromaštva, ranjivih društvenih grupa. Polemiziralo se i sa tvrdnjom autorke da turbo folk poseduje određeni subverzivni potencijal. Po mišljenju nekih učesnica u diskusiji, folk muzika često podržava negativne vrednosti, songovi su banalni i trivijalni, pa im nije mesto u socijalno-angažovanim dramama.

Dimitrijević je odgovorila da folk pesme funkcionišu na sličan način kao melodrama. Folk muzika je, po njoj, široko, kompleksno i nepregledno polje i nepravedno je svoditi je samo na turbo folk. Složila se da folk često podržava neke dominantne vrednosti koje bismo označili kao negativne, ali je potvrdila da im se on istovremeno otvoreno suprotstavlja, te da ne namerava da ga se odrekne.

Takođe je predstavljena knjiga aktivistkinje ŽuC-a Tamare Kaliterne „Ponavljači lažne istorije“. Predstavljajući knjigu „Ponavljači lažne istorije“ koju su objavili Cenzura iz Novog Sada i Žene u crnom iz Beograda, Lino Veljak je rekao: „Čast mi je i zadovoljstvo što mogu predstaviti jednu veoma važnu i vrijednu knjigu „Ponavljači lažne istorije“, nama dobro poznate autorice Tamare Kaliterne, naše prijateljice, aktivistkinje Žena u crnom i, što je u ovom sklopu najvažnije, istaknute dugogodišnje novinarkke. Knjiga se sastoji od 57 članaka (podijeljenih u poglavlja pod naslovima: „Nenaučene lekcije“, „Autopsija jedne politike“, „Ćutanje izigrava zaborav“, „Ni sažaljenja ni priznanja“), a slijede „Beleška o autorki“ i indeks imena. Članci su izbor onoga što je autorica objavljivala između 1990. i 2013. godine u novinama i drugim publikacijama (Nedjelja, Republika, Nezavisni, Bulevar, Monitor, Žene za mir, Helsinška povelja, Peščanik i Autonomija). Doseg ove knjige mnogo je veći od svjedočanstva o najboljim člancima objavljenih devedesetih godina prošlog stoljeća i na početku našega milenija, čija je autorica jedna od najkvalitetnijih novinarki na ovim prostorima (pa bi onda knjiga mogla služiti kao pouka mladim novinarima/kama o tomu kako se treba pisati, te ujedno i kao uvid u ključna zbivanja koja su obilježavala – i još uvijek obilježavaju – historijski period u kojemu su ti članci objavljeni). Naime, autorica nije tek kroničarka zbivanja, nego su ti članci – kad se saberu u cjelinu, kao što je to s izdavanjem ove knjige slučaj – analitička i kritička rekonstrukcija procesa koji su označili ovaj period: pripremanje i vođenje ratova, te poslijeratna „normalizacija“ bez suočavanja s prošlošću i bez bitnog diskontinuiteta s duhom, kulturom i politikom osamdesetih i devedesetih godina“, rekao je Veljak.

Veljak je nastavio: „U tom smislu Tamarini članci uzeti u cjelini (ali i pojedinačno) predstavljaju jednu od najboljih rekonstrukcija i analiza ove naše epohe. Korijeni, izvori, uzroci i protagonisti nasilja (kako onoga ratnog, nerijetko i genocidnog, ali i onog naizgled mirnodopskog) dovedeni su tu do očiglednosti, a evidentirani i dokumentirani oblici tog nasilja povezani su s tim izvorima i uzrocima na način koji se nikakvim relativizacijama ne može dovesti u pitanje. Ispostavlja se kako je središte zločinačkih pothvata koji su obilježili epohu u regiji Beograd; no, knjiga također kritički rekonstruira

i zločinački karakter politike kakva se vodila iz drugih centara (a u tom se pogledu posebno ističe četverokut Beograd-Zagreb-Pale-Grude), tako da bi samo zlonamjerni branitelji zločinačke prošlosti autorici mogli pripisati jednostranost. Mnogo je knjiga napisano o ovom sumornom razdoblju, među njihovim autorima ima i značajnih historičara; neke od tih knjiga obilježene su manjom ili većom površnošću, ali neke su veoma kvalitetne i predstavljat će za buduće generacije dobru osnovu za razumijevanje bezumlja koje je tragično obilježilo ova naša vremena. Knjiga „Ponavljajući lažne istorije“ spada u ovu drugu kategoriju: to je jedan od najkvalitetnijih doprinosa kritičkom razumijevanju onoga što se događalo i što se u poslijeratnim tranzicijskim okolnostima izostalog diskontinuiteta na neki način još uvijek događa. Pri tom valja naglasiti još jednu bitnu stvar: ova knjiga napisana je, za razliku od većine drugih kvalitetnih knjiga stilom koji svojom jasnoćom i razgovjetnošću omogućuje pristup široj publici, nije dakle namijenjen uskoj stručnoj javnosti, nego je dostupan i onima koji nisu profesionalni historičari, politolozi ili sociolozi“, kaže Veljak.

On je preporučio da se knjiga „nabavi, čita i ostavi onima koji će doći za vama. Ona će biti jedan od dokaza da je u našoj epohi bilo i onih koji su razumjeli što se zbiva, koji su odbacili zlo i aktivno mu se suprotstavljali, kao što je to svojom angažiranom riječju činila – i još uvijek čini – autorica knjige Tamara Kaliterna“.

Prikazan je izbor dokumentarnih filmova Grupe za video aktivizam Žena u crnom.

Antiratni spomenik i rat

Postoje li i šta su zajednički ciljevi razuđene antiratne scene u Srbiji danas, bila je tema debatnog ciklusa "Imenovati TO ratom" 21. septembra na mestu izrešetanog i spaljenog kluba "Zeleno zvono" u Zrenjaninu. Okrugli sto "Antiratni spomenik" organizovali su Centar za kulturnu dekontaminaciju i Udruženje građana Ravnopravnost.

Već tokom ratova 1991-1995. postavilo se pitanje ko je heroj tih ratova. Za prvog heroja rata proglašen je oficir JNA Milan Tepić, koji je digao u vazduh sebe i kasarnu u Hrvatskoj za koju je bio odgovoran. Tepić je 1991. godine odlikovan Ordenom narodnog heroja. Kao neka vrsta odgovora na proglašenje Tepića za heroja rata, antiratna scena je 1991. godine nominovala svog heroja: te godine rezervista iz Gornjeg Milanovca Miroslav Milenković, građevinski radnik, je u Tovarniku pri izjašnjavanju da li hoće da nastavi borbu kao dobrovoljac ili da se kao rezervista vrati u Srbiju nekoliko puta prelazio iz jedne u drugu kolonu da bi na kraju, između dve kolone izvršio samoubistvo.

Organizatori su odlučili da na ruševinama Zelenog zvona, mesta koje je bilo centar okupljanja antiratnih aktivista i zbog toga izrešetan mitraljeskom paljbom 1999. i zapaljen 2006. godine, organizuju okrugli sto o spomeniku, kao važnom segmentu kulture sećanja jednog društva.

Na pitanje "Ko je heroj rata?" jasna linija je ostala između ideologa nacionalizma i onih kojima je nacionalizam poslužio za raspodelu društvenog bogatstva (sa jedne strane), i onih koji su pripadali anti-ratnom pokretu i delom su i danas akteri civilnog društva Srbije. Međutim, okrugli sto u Zrenjaninu je pokazao i da nekadašnji antiratni pokret u Srbiji nije bio monolitan, što se pokazalo u razumevanju uzroka rata i percepcijama stvarnosti.

Na okruglom stolu na kome su učestvovali Aleksandar Marton (LSV), Nebojša Milkić (istoričar), Lazar Stojanović (publicista), Nebojša Popov (sociolog), Nikola Barović (advokat), Ivan Kralj (aktivista, veteran) i Marija Perković (Žene u crnom), upravo je ta razlika u razumevanju ideologije i ekonomskih odnosa koji je u najvećoj meri stvaraju, pokazala granice unutar anti-ratnog pokreta.

U osnovi, razlikovanje se pokazalo na liniji „građanskog“ vs „levičarskog“ razumevanja uzroka i posledica rata. Tokom diskusije između Popova i Perković Popov je insistirao na „urođenom pravu na privatno vlasništvo“. Perković je insistirala na političnosti ideje ljudskih prava, odnosno na važnosti razumevanja njegove istorijske dimenzije, a time i njegove promenljivosti.

Ova rasprava je pokazala i različite koncepte o budućnosti Srbije među nekadašnjim antiratnim aktivistima i aktivistkinjama.

Ne ratu u Siriji

Žene u crnom organizovale su mirovnu akciju u crnini i ćutanju pod naslovom „Stop ratu u Siriji“ 18. septembra na Trgu Republike u Beogradu. Akcija je počela u 15.30h, a povodom „rastućeg užasavajućeg ratnog nasilja u Siriji“. Okupilo se tridesetak aktivistkinja i aktivista.

„Šaljemo poruku solidarnosti civilnom društvu u Siriji i odlučno se protivimo vojnoj intervenciji, jer će u njoj najviše stradati nedužni civili. Najteže stradaju djeca i žene, koji su žrtve nebrojenih seksualnih zločina“, rekla je predsednica organizacije Žene u crnom Staša Zajović. Prema njenim rečima, vojna intervencija u Siriji je isključivo u funkciji politike, geostrateških interesa, profita vojno-industrijskog kompleksa i trgovine oružjem.

Okupljeni su držali transparente na srpskom, engleskom i arapskom jeziku. Na transparentima je pisalo: „Stop ratu u Siriji“, „Ne napadajte Siriju“, „Solidarnost sa civilima u Siriji“ i „Prekinite rat odmah“. Ispred svih transparentata stajao je onaj sa trajnim zahtevom ove mirovne organizacije – „Žene z crnom protiv rata“.

U saopštenju objavljenom uoči akcije, Žene u crnom podsećaju da je pre više od dve i po godine opravdana pobuna protiv diktatorskog režima Bašara al Asada prerasla u sveopšti rat sa verskim i etničkim podelama u kojem učestvuje mnoštvo oružanih formacija. Najveća žrtva je civilno stanovništvo, izloženo katastrofalnoj humanitarnoj krizi. Siriju je zbog rata napustilo više od dva miliona ljudi, ubijeno je oko 100.000 ljudi, ogroman je broj ranjenih i raseljenih. Kao u svakom ratu, najteže stradaju deca i žene, koje su žrtve nebrojenih seksualnih zločina.

„Napad hemijskim oružjem u kojem je stradalo oko 1.500 ljudi izvršen

je 21. avgusta u okolini Damaska. Još nije dokazano da li su ga počinile režimske ili pobunjeničke snage, a taj napad može da posluži kao povod za vojnu intervenciju protiv sirijskog režima. Na osnovu izveštaja UN o hemijskom napadu, nameće se zaključak o potrebi rešavanja sirijske krize pregovorima i mirnim putem. To traži ogroman procenat građanstva u svetu, pre svega pripadnici mirovnih pokreta. I mi se pridružujemo tim zahtevima. Neophodno je da se hemijsko oružje u Siriji bez odlaganja uništi, ali ne samo u Siriji nego svuda u svetu (naročito u Rusiji i SAD, koje raspolažu najvećim zalihama tog oružja)", kaže se u saopštenju.

„Odlučno se protivimo vojnoj intervenciji jer će u njoj najviše stradati nedužni civili. Neprihvatljivi su izgovori za vojnu intervenciju, a pre svega oni da se njome navodno brane 'demokratija i ljudska prava'. Vojna intervencija bi predstavljala kršenje međunarodnog prava, intervencija je isključivo u funkciji politike geostrateških interesa, profita vojno-industrijskog kompleksa i trgovine oružjem. Vojnom intervencijom ratni sukob bi se iz Sirije proširio na bliskoistočnu regiju, sa ozbiljnom opasnošću po ionako krajnje krhki svetski mir. Ovim putem izražavamo solidarnost sa civilnim stanovništvom Sirije, sa svim nenasilnim i miroljubivim pokretima u Siriji i čitavom Bliskom istoku. Ovom mirovnom akcijom poručujemo: Stop ratu u Siriji! Prekinite rat odmah! Ne napadajte Siriju! Solidarnost sa civilnim stanovništvom u Siriji!", zaključuje se u saopštenju Žena u crnom.

Skup u gradu mira

Od 19. do 24. avgusta u Montevideu (Urugvaj) održan je XVI Međunarodni skup mreže Žena u crnom. Skupu su prisustvovala predstavnice članica mreže Žene u crnom iz Argentine, Urugvaja, Čilea, Kolumbije, Gvatemale, Konga, SAD, Velike Britanije, Belgije, Srbije, Jermenije, Italije, Španije, Švedske i Izraela - ukupno 60-ak učesnica. Iz organizacije Žene u crnom iz Beograda na skupu su bile Staša Zajović i Zorica Trifunović.

Ovaj skup je imao institucionalnu podršku, jer su na vlasti u Urugvaju partije levice. U sedmici u kojoj je skup održan, Montevideo je proglašen gradom mira. Mnoge aktivnosti i debate održane su u državnim, gradskim prostorima i kulturnim centrima. Inače, ove godine Montevideo je grad hispanoameričke kulture.

Na svečanom otvaranju u jednoj od sala skuštine grada, Žene u crnom iz Beograda predstavljala je Staša Zajović. Otvaranju je prisustvovalo oko 200 osoba i mnoštvo novinara. Na ovom panelu učestvovala su predstavnice organizacija iz Izraela, Italije, Srbije, Španije, Kolumbije, kao zemlje u kojima su organizacije Žene u crnom nastajale krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina. Zajović je govorila o osnovnim vrednostima Žena u crnom.

Pod motom „Uvek neposlušne“, Staša Zajović je objasnila slušateljicama kako su nastale i odakle su pošle Žene u crnom iz Beograda i Srbije. Rekla je da su 9. oktobra 1991. godine prvi put izašle na ulice Beograda. Tada su započele nenasilni otpor ratu i politici srpskog režima. „I dalje smo na ulicama. Do sada smo organizovale više od 1.500 akcija na ulici. Prvih deset godina živle

smo u zemlji državno organizovanih zločina: agresorskim ratnim pohodima tadašnjega srpskog režima (od 1991. do 1995. na Sloveniju, Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu), ratom niskog intenziteta protiv albanskog stanovništva na Kosovu koji će 1999. godine uroditi vojnom intervencijom snaga NATO-a na Srbiju i Kosovo. Ukratko, srpski režim smatramo najodgovornijim za raspad bivše Jugoslavije i ta činjenica je uveliko odredila delovanje „Žena u crnom“, objasnila je.

Nažalost, pad režima Slobodana Miloševića (oktobar 2000), nije doneo očekivane promene. Na izborima u maju 2012. godine na političku scenu Srbije vratili su se izvršioc, kreatori i/ili saučesnici politike devedesetih godina XX veka. Uz solidarnu podršku prijateljica iz celog sveta, posebno Žena u crnom iz Italije, pokrenule smo Mrežu ženske solidarnosti protiv rata, koja je kasnije prerasla u Međunarodnu mrežu Žena u crnom. Od 1992. organizovale smo deset skupova Međunarodne mreže, u kojima je učestvovalo oko 2.000 žena iz svih zemalja bivše Jugoslavije, Evrope, Afrike, Azije, Latinske Amerike, SAD i Kanade. Na skupovima je profilisan politički karakter Mreže: odbijanje svih oblika politike rata i nasilja, pre svega one koju vodi država ili zajednica u kojoj živimo a potom i svih ostalih; građenje solidarnih veza, saveza i koalicija sa ženama iznad svih državnih, nacionalnih i svih drugih granica i podela; globalna ženska mirovna politika zasnovana na denunciranju svakog militarizma, neodvojivosti feminizma i antimilitarizma, objasnila je Zajović.

Feminističko-antimilitaristički internacionalizam pomogao nam je da opstanemo u najtežim vremenima i u skladu sa feminističkom politikom odavanja priznanja, i na ovom skupu izražavamo najdublje poštovanje i nežnost prema svim prijateljicama koje nikada nisu prestale da učestvuju u zajedničkom izazovu stvaranja međunarodne alternativne politike zasnovane na principima feminizma i antimilitarizma, dodala je.

„Mreža Žena u crnom Srbije gradi i primenjuje principe mirovne politike, od kojih su najvažniji: „Uvek neposlušne“, „Ne u naše ime“, „Ne dajmo se od svojih prevariti“. Nikad nećemo prestati da uznemiravamo vlast i javnost pitanjima o odgovornosti za zlodela iz prošlosti. Nećemo pristati na ćutanje o tome u ime 'projektnog partnerstva' sa državom ili u ime 'integracionih procesa'. Nećemo prestati da imamo kritički stav prema svakoj vlasti, prvo prema vlasti države u kojoj živimo, a potom i prema svakoj drugoj. Feministička etika odgovornosti uvek nam nalaže da se prvo suprotstavimo nacionalistima, militaristima, svim patrijarhalcima u državi u kojoj živimo a potom i svima ostalima. Uvek neposlušne: ratu i svim drugim vidovima patrijarhata. Već 22 godine gradimo politiku mira, nenasilja, solidarnosti, feminizma, antimilitarizma, antifašizma, antihomofobije, alterglobalizma...“, kaže Zajović.

Zajović je posebno govorila o Ženskom sudu: „Bez obzira na poslednje neprihvatljive i kontroverzne presude Haškog tribunala, van razumne sumnje je dokazana ogromna krivična odgovornost Srbije za rat i ratne zločine, a moralnom i političkom odgovornošću Srbije treba da se bavi celokupno društvo. Bez obzira na ozbiljno razočaranje Haškim tribunalom, još intenzivnije smo nastavile da vršimo pritisak na institucionalni pravni sistem a pre svega smo nastavile sa kreiranjem pravde sa feminističkog stanovišta – Ženskim sudom. Više od 200 organizacija civilnog društva je uključeno u proces. Predviđeno je da se Ženski sud za bivšu Jugoslaviju održi novembra 2014. Žene u crnom su nositeljke programskih aktivnosti“.

Govoreći o Rezoluciji 1325 Saveta bezbednosti UN i feminističko-antimilitarističkom pristupu bezbednosti ona je rekla da je Srbija 2010. godine izradila Nacionalni akcioni plan za primenu ove rezolucije izrazito militarističkog karaktera, što Žene u crnom neprestano kritikuju. Takođe su Žene u crnom formirale radnu grupu za nezavisni monitoring implementacije ove rezolucije i smatraju da „jedan od prioriteta primene Rezolucije u Srbiji mora biti i postkonfliktna obnova društva, tj. procesi u kojima će se utvrditi činjenice o zločinima u prošlosti, utvrditi individualna krivična odgovornost, kazniti počinioци i izvršiti institucionalne reforme (pre svega lustracija) koje će omogućiti diskontinuitet institucija, ali i društva, sa režimom koji nosi odgovornost za genocid i najteže zločine“. Dodala je da „naša iskustva na terenu potvrđuju da žene u potpunosti odbacuju tradicionalni militarizovani pojam bezbednosti, kreirajući autonomni feminističko-antimilitaristički koncept bezbednosti“.

Na kraju je Zajović dala i nekoliko intervjuja, između ostalih za Television Nacional de Uruguay i VTV Uruguay. Tokom prvog panela predstavile su se Žene u crnom iz Urugvaja, zatim druge članice međunarodne mreže Žena u crnom. Teme ostalih panela bile su: žene protiv rata, pravda i reparacija, feminizam, seksualna i reproduktivna prava, nasilje nad ženama (porodično nasilje i femicid), medijsko izveštavanje o problemima žena, istorijat ženskog otpora, Izrael i Palestina, kao i dva panela posvećena izradi zajedničkog dokumenta sa skupa.

Dana 20. avgusta bila je radionica o feminizmu, povezivanju feminizma sa aktivizmom, uz aktivno učešće predstavnicu Žena u crnom iz Beograda.

Na panelu „Pravda i reparacija: modeli pravde sa feminističkog stanovišta; rodna dimenzija pravde“ su 21. avgusta učestvovalе predstavnicе Ruta Pacifica (Put mira - Kolumbija), Madres de plaza de Mayo (Majke s majskog trga - Argentina), UNMAG – Union Nacional de Mujeres Gutemaltecas (Nacionalna unija žena Gvatemale), Žene u crnom (Srbija) i predstavnicе Instituta za istoriju iz Urugvaja. Radionicu o temi „Pravda i reparacija“ vodila je Zajović. Tu je najveću pažnju privukla tema „Feministički pristup pravdi“, na kojoj insistiraju Žene u crnom iz Beograda.

Sutradan se raspravljalo o etičkim principima i političkim vrednostima Žena u crnom. Gošće iz Srbije su predstavile svoje proteste, stajanja na beogradskom Trgu Republike. Prikazana su i dva kratka filma koje je izradila grupa za video-aktivizam Žena u crnom iz Beograda.

Radna grupa koju su činile predstavnicе

Belgije, Italije, Srbije i Urugvaja izradila je 23. avgusta finalni dokument sa skupa na kome je najveća pažnja posvećena temama pravde i reparacija.

Na trgu pred gradskom skupštinom 22. avgusta bilo je protestno stajanje svih učesnica skupa i brojnih članica grupe iz Urugvaja, koje su time htele da skrenu pažnju na svoj rad.

Zajović je dala i dva radijska intervjua za radio Ciudadela i za radio koji ima emisije o ženama i ženskim temama.

Veliku medijsku pažnju i reakciju izazvalo je izlaganje prijateljica iz Konga, koje su optužile pripadnike „plavih šlemova“ iz Urugvaja za seksualno nasilje nad ženama Konga. Na skupu je pokrenuta i inicijativa za ukidanje imuniteta „plavim šlemovima“ mirovnih misija UN.

Zorica Trifunović

Nijedna žena ne sme da bude bojno polje

Staša Zajović je 18. septembra u beogradskim prostorijama Žena u crnom govorila pred 25 osoba o XVI Međunarodnom skupu Globalne mreže Žena u crnom.

Zajović je rekla: „Skupovi Međunarodne mreže Žena u crnom se odvijaju uvek u alternativnim prostorima, izvan oficijelne podrške, a XVI skup je bio nešto drugačiji – imao je institucionalnu podršku levičarskih vlasti u Urugvaju. Predsednik Republike Hose Muhica (Jose Mujica) je proglasio XVI Međunarodni skup Mreže ŽUC-a događajem od nacionalnog/javnog interesa, a grad Montevideo je u čast skupa proglašen „gradom mira“. Ana Oliveira, gradonačelnica Montevidea je učesnice pozdravila rečima: „Podržavamo kongres Međunarodne mreže Žena u crnom jer je značajan za sve nas, jer ima poseban značaj za celo urugvajsko društvo“. Institucionalna podrška nije značila nikakvo 'mešanje' u karakter mreže zasnovan na odbijanju svih oblika politike rata i nasilja, pre svega one koju vodi država ili zajednica u kojoj živimo a potom i svih ostalih; građenje solidarnih veza, saveza i koalicija sa ženama iznad svih državnih, nacionalnih i svih drugih granica i podela, globalne ženske mirovne politike zasnovane na denunciranju lokalnog/regionalnog/globalnog militarizma, neodvojivosti feminizma i antimilitarizma, itd.

Urugvaj se razlikuje od najvećeg dela zemalja Latinske Amerike a i šire brojnim civilnim i demokratskim dostignućima, od kojih valja samo nabrojati neke:

- To je jedna od retkih (a verovatno i jedina zemlja) na svetu u kojoj je zakonski od 2011. regulisana finansijska pomoć/reparacija, kao i psihološka podrška deci koja su siročad zbog porodičnog nasilja (čija je majka ubijena u femicidu); svakom detetu određeno je mesečno primanje u visini starosne penzije; određen je poseban mesečni dodatak za učenike i studente, itd;

- Abortus je legalizovan 2012;
- Nedavno je usvojen Zakon o homoseksualnim brakovima uz mogućnost usvajanja dece: tih dana su uz ogromne državne i društvene počasti slavljena prva homoseksualna venčanja, svi mediji su ih prenosili, na svim stranicama glavnih novina su bile fotografije 'mladenaca', sve se odvijalo u duhu 'narodnog veselja';
- Veronauka ne postoji u školama, crkva je strogo odvojena od države: «Mi smo ateistički narod, oko 40% izjašnjava se kao ateisti/kinje. Urugvaj je prava laička država; uticaj Katoličke crkve ovde je najmanji u celoj Latinskoj Americi, veroispovest je isključivo privatna stvar, a ukoliko se to čini u javnim ustanovama, posebno u školi, može se računati sa otkazom», kaže jedna od organizatorki skupa Ana Valdes, koja je više decenija provela kao politička azilantkinja u Švedskoj a pre više od godinu dana odlučila je da se definitivno vrati u Urugvaj jer 'mi je postao neprihvatljiv rasizam u Švedskoj, a ovde toga nema'. I ona i druge Urugvajke sa ponosom govore: „Mi smo zemlja koja je uvek davala azil slobodarskim pobunjenicima iz cele Evrope: garibaldincima iz Italije, republikancima iz Španije, a među njima došlo je najviše anarhista. Mi smo potomkinje italijanskih garibaldinaca, španskih anarhista, ali i nepokorenih robova iz Afrike, indijanskih starosedelaca iz pampe.“ U Urugvaju živi oko 3 i po miliona stanovnika, više od 90% živi u gradovima, najvećim delom (oko 90%) su špansko-italijanskog porekla, a ostatak je afro-urugvajsko, indijansko starosedelačko stanovništvo, istočno-evropsko, libansko, itd;
- Urugvaj je jedna od prvih zemalja u kojima su žene dobile pravo glasa – ranih decenija XX veka su žene izborile pravo na razvod na vlastiti zahtev, stalno je rastao broj zaposlenih žena;
- Urugvaj je zemlja sa velikim brojem visokoobrazovanih osoba, a danas na Univerzitetu Urugvaja ima 70% žena;
- Urugvaj, uz Boliviju i Venecuelu, nema nijednu vojnu bazu SAD ili NATO-a, kojih ima 47 na području Latinske Amerike i Kariba;
- U Urugvaju je legalizovano konzumiranje marihuane – kao mera kojom se smanjuje ilegalna trgovina drogom.

Međutim, Urugvaj je posle dugog razdoblja civilne vlasti preživeo i period vojne diktature od 1972. do 1985. Šezdesetih godina XX veka partijska oligarhija (Blancos i Colorados) smenjivale su se na vlasti. Dovele su zemlju u duboku ekonomsku krizu kao način da sačuvaju privilegije. Od 1968. vlasti pribegavaju sistematskom nasilju, uključujući i represiju nad snažnim društvenim pokretima, pre svega sindikalnom i studentskom. Među brojnim oblicima borbe kojom se narod suprotstavljao tom nasilju, bio je i oružani. Pokret gradske gerile Tupamaros ili MLN (Pokret za na-

cionalno oslobođenje) predstavljao je najorganizovanju gradsku gerilu. Privukao je one koji su smatrali da su iscrpljene sve mogućnosti parlamentarne borbe ili legalni mehanizmi za transformaciju nepravednog i autoritarnog društva.

„Mi u Urugvaju, u gerilskom pokretu Tupamaros verovali smo da će se sve rešiti revolucijom i oružanom borbom“, svedočila je Ana, koja je 11 godina provela u zatvoru zbog „ideološkog uverenja“. „Uhapsili su me 11.9. 1973. Ja sam kćerka Jermena koji je preživio genocid koji je počinila turska vojska. Bilo mi je najnormalnije da se borim protiv svake vojske i to sam i učinila kad je vojska u Urugvaju izvršila puč (1973-1985). Naša borba je bila predivna. Vodile smo političke debate, najviše smo bili inspirisani Čeom, kubanskom revolucijom, ali to nije bilo ograničeno na uske intelektualne krugove, nego na celo društvo, bilo nas je na stotine hiljada na ulicama a nismo imali ni telefona, svi smo osećali da smo deo promene, zajedno samo bili mi sa univerziteta sa radnicima. A onda je došao puč i oko 10.000 levičara je bilo u zatvoru, od toga 1.000 žena.“

Graciela je provela u zatvoru više godina. Njen je politički i sentimentalni drug (companero sentimental) ubijen, rodila je njihovo dete u zatvoru. Svedočila je takođe o tim vremenima, o sadašnjoj borbi za nekažnjivost.

Godine 1972. zabranjene su političke partije, studentske organizacije, zabranjena su sva okupljanja, a nakon toga je došlo do nasilja i torture ogromnih razmera: otmica, zatvora, zverstava, nestanaka, ali otpor nije prestajao. Parlament je raspušten juna 1973, zabranjen je CNT (anarhistički sindikati, Nacionalna konvencija radnika) koji su vodili herojsku borbu i generalni štrajk i kad je izvršen vojni udar. Iako za državu više nisu predstavljali opasnost, država je pod uticajem SAD/ CIA a pod izgovorom da najveća opasnost pretila od levičarske subverzije uvela 'doktrinu nacionalne bezbednosti' (preko kadrova obučenih u Školi de las Americas u Panamskom kanalu). Oni su u okviru plana Kondor proizvodili pučeve u Latinskoj Americi. To je ubrzalo proces pretvaranja demokratskog poretka i pravne države u policijsku državu i u državni terorizam.

Tupamarosi su stupili na društvenu scenu ponovo 1985. nakon izlaska iz zatvora, kada su lideri tupamarosa zadobili simpatije u celom društvu, posebno odlukom da učestvuju u demokratskom političkom poretku. Zatvorenici su nakon izlaska iz zatvora dočekani sa ogromnim narodnim oduševljenjem i njihovi lideri su svoj moralni kapital gradili na toj narodnoj podršci: „Kad smo videli da nas ceo narod dočekuje, shvatili smo da je 22 godine borbe urodilo plodom i da treba da se spremimo za žetvu naše političke borbe. Ništa nije bilo uzalud“. Vojska je bila diskreditovana, niko je nije prihvatao kao političkog aktera. Nove demokratske vlasti koje su na izborima 1985. pobedile, htele su da se pokažu 'velikodušnima', da 'oprote' obema stranama (gerilcima i vojnoj hunti) za zlodela. Ovo 'izjednačavanje' u vidu 'teorije o dva demona' i do danas izaziva brojna sporenja i podele među levicom.

Sem toga, celokupno društvo u Urugvaju je želelo da zaboravi užase tog vremena, nisu želeli da se sećaju svakodnevnih poniženja tokom diktature. Dirlijiva su i snažna svedočenja prosvetnih radnica o višemesečnim bojkotu nastave nakon vojnog puča. I danas građanstvo oseća neku vrstu kolektivne odgovornosti zbog vojnog udara, često se čuje „Kako nam se to dogodilo? Kako smo to mogli dozvoliti?“. Osećali su ne samo bes, nego i užasnu sramotu zbog poniženja koje im je nanela vojska, u strahu da se ne ponovi nasilje nakon vojnog puča. Zato su pristali na ovu vrstu „pacifikacije“. Na delu je bio režim zločinaca nametnut čizmom, režim koji se nije oslanjao na podanost podanika, već isključivo na represiju i teror. To je, kako smatra filosof Nenad Dimitrijević, drugačije od kolektivnih zločinačkih režima. Neki zločinački režim su došli na vlast na izborima, kao dobrovoljna integracija podanika u režim, postojala je saglasnost između režima i podanika u zločinačkom poduhvatu (nacistička Nemačka i Srbija za vreme Miloševića).

Amnestija je proglašena 1985. i to za sve političke zatvorenike, kao čin reparacije koju je zahtevalo građanstvo jer je ono bilo glavna žrtva diktatorskog terora. Amnestijom nisu obuhvaćeni vojni, policijski i civilni akteri koji su počinili 'zlodela u vidu neovlašćenih hapšenja, nestanaka lica ili koji su u tim zlodelima na bilo koji način učestvovali'. Zanimljivo je da se za ovu amnestiju zalagala i Katolička crkva i taj zahtev je postavljala i tokom vojne diktature. Amnestiji su prethodile brojne građanske akcije po celoj zemlji; marševi, sindikalni i studentski pokreti su pružali otpor.

Nakon izbora (1985.) nove vlasti su se založile za nacionalno pomirenje i konsenzus i već 86' usvojen je Zakon o zastarevanju zločina počinjenih tokom diktature, čime su pošteđeni kažnjavanja mnogi akteri diktature.

Godine 1989. bio je referendum o historijskom pamćenju koji je, nažalost propao (58% protiv i 42% za), što su mnogi tada a i danas to smatrali načinom da se prevaziđe traumatično iskustvo diktature. To je bio nacionalni konsenzus u vezi sa pomirenjem ili kako češće zovu „pacifikacijom“.

Prva vlada Širokog fronta (Frente amplio) izabrana je 2005, na čelu sa Tabare Vaskes (Tabare Vasquez) a sadašnji predsednik Hose Muhika (Jose Mujica) je izabran krajem 2009. velikom većinom glasova sa mandatom do 2015. godine.

„Tačno je da je u Urugvaju došla nova 'naša' vlast, ali mi moramo da se borimo za nešto više od puke promene zakona, žive su i sveže rane diktature, još ih nismo zacelile“, kaže Ana Valdes.

U Urugvaju je identifikovano 300 nestalih. Danas se zahtevima za istinom i pravdom najviše bave porodice žrtava i organizacije za ljudska prava. Pokreću slučajeve pred Interameričkim sudom za ljudska prava ukoliko vlasti to ne čine; vrše se akademska istraživanja o borbi žena protiv državnog terorizma tokom vojne diktature, sa aktivistkinjama se istražuje značaj svedočenja žena za kulturu pamćenja; organizuju se stalne debate u državnom Muzeju sećanja (Museo de la memoria); organizuju se umetnički događaji, pozorišne predstave u kojima učestvuju bivše političke zatvorenice, a u poslednje vreme najpoznatija među njima je predstava „Istočna Antigona“. Sem toga,

mnoge sutkinje pokreću pitanje nekažnjivosti, postoji snažna kritika upućena predsedniku Muhiki i njegovoj herojskoj prošlosti: „Predsednik i njegovi ministri su bili taoci diktature. Možda zato ne vide objektivno zlodela diktature koja ih je držala zatočene kao žrtve“, tumači se.

Ukratko, levičarska opozicija vladi levice smatra da su postignuti značajni uspesi na polju parlamentarne demokratije, ali nisu zadovoljni učincima na planu kažnjivosti. Takođe smatraju da na ekonomskom planu nema pravog otklona od neoliberalnog kapitalizma, tako da jačaju socijalni pokreti protiv koncesija za eksploataciju rudnog blaga. Pokret zahteva da se ne dozvole strane investicije za ekstrakciju rudnog blaga, da se mora sprovesti referendum o tome, ali je najveći deo studentskog i radničkog pokreta uz vladu. To pokazuje demokratski kapacitet i snagu socijalnih pokreta u Urugvaju jer «mi smo sve postigle zahvaljujući socijalnim pokretima i zato mi uvek vladi kažemo da nisu oni zakonima doneli građanske slobode i ljudska prava u Urugvaj nego da smo to postigli ogromnim kolektivnim naporima. Iskustvo nam pokazuje da je za demokratiju najvažnije učešće građana u političkom životu», kaže feministička aktivistkinja Lili Abracinskas.

O temeljnim etičkim i političkim principima Žena u crnom: feminističko-antimilitarističkom internacionalizmu, odbijanju svih vidova militarizma, preskakanju zidova država i nacija, ženskim solidarnim koalicijama svedočile su aktivistkinje sa Zapada i sa Juga:

„Već deset godina stojim jednom nedeljno pola sata, sama na glavnom gradskom trgu. Nosim transparente sa natpisom „Ne u moje ime“, „Mir je patriotski“, itd. Tako se javno bunim protiv rata koji vodi moja vlada i time svoj najdublji bes pretvaram u akciju. Ja sam ćerka vojnog veterana iz Vijetnama, znam šta su posledice rata i znam šta moja vlada radi u svetu», kaže Margaret. Ona je govorila o tome da je posle 11.9. u SAD bilo najviše protesta ŽuC-a, čak na 250 mesta, da je dolazak Obame na vlast ulio velike nade i pobudio velika očekivanja koja nisu ispunjena. „Militarizam SAD se ogleda u kresanju javnih troškova, u militarizaciji celokupnog života, klimi straha i nepoverenja radi lakše kontrole celokupnog stanovništva. Mi smo svesne da će uvek biti za vojsku a nikad za socijalne potrebe, ali nikad nećemo prestati da se borimo protiv toga. Mi sebi moramo dati na značaju i zvati se „građankama diplomatkinjama“. Mi sebe smatramo važnijim od UN jer njihova politika više ne daje rezultate, a naš svaki mali čin može da ima ogroman učinak“ (Margaret, Santa Fe, SAD).

„Mi smo antimilitaristkinje jer smo protiv svih vidova oružane borbe – i gerile i regularne armije, zato se organizujemo u našoj indijanskoj zajednici u vidu nenasilnih redarskih službi, a protiv odvođenja naših srodnika u rat“, kaže Rosalin, Kolumbija.

„Militarizacija najviše pogađa žene. Problem je veliko učešće mladih muškaraca i žena u oružanim formacijama i to najviše zbog siromaštva. Počele smo da se organizujemo nakon susreta sa Stašom iz Žena u crnom iz Beograda, u Njujorku 2001, na dodeli Milenijumske nagrade za mir. Naša ŽuC mreža u Kolumbiji je veoma jaka, imamo devet regionalnih ogranaka. Naša osnovna politika je feminizam i antimilitarizam“, kaže Marina iz Kolumbije.

«Ja sam odgovorna što se NATO nalazi u mojoj zemlji i što premijer Belgije želi da bude generalni sekretar NATO-a», kaže Mike, Belgija.

„Postojanje vojski je jedna od osnovni kontradikcija demokratije jer sve vojske treba ukinuti. Učešće žena u oružanim snagama nije ravnopravnost već jednakost u ubijanju» (Ana, Urugvaj).

«Kad smo zajedno Palestinke i Izraelke, to za većinu nije 'normalno' i većina ljudi na obe strane nas smatra neprijateljicama zajednice. Izraelska demokratija smatra Palestine neprijateljima, a za situaciju na Bliskom istoku odgovoran je ceo svet» (Izraelka i Palestinka).

Na panelu o feminizmu odbačena je ideja o mainstreamingu – politikama rodne ravnopravnosti pa i kvotama jer «više žena u politici za feminizam ništa ne znači – važna je promena sadržaja moći» (Danijela, Urugvaj).

O institucionalnim i alternativnim modelima pravde svedočile su aktivistkinje iz celog sveta. Jedna od njih je pravница Tereza iz bolnice Panzi u Kongu, osnovanoj 1999. u kojoj je lečeno 40.000 žena, žrtava silovanja. Govorila je o masovnom, sistematskom silovanju žena – seksualnom terorizmu kao oruđu masovnog uništenja žena i etničkom čišćenju teritorija. „Nakon masovnog silovanja žena u džungli, stanovništvo beži iz straha i više se na vraća. Mnoge žene su zakopane žive pod optužbom da rade za neprijatelja. Hoćemo da podignemo mauzolej ženama koje su sahranjene žive. Deca rođena nakon silovanja smeštena su, ukoliko je moguće, u bolnici Panzi. U Kongu je zabranjen abortus, žene koje rode nakon silovanja su odbačene, a sva deca imaju sidu. Žene u vojsku u Kongu idu na silu jer su ucenjene, često da bi sačuvale živu glavu, a ne zbog tzv. rodne ravnopravnosti. Često su među policajcima počinitelji seksualnih zločina i zato se žene skoro nikada ili veoma retko obraćaju državi za pomoć. Kongo raspolaže ogromnim prirodnim resursima posebno za nano tehnologiju. Rat se vodi na telima žena. Kongo je najnesigurnija zemlja na svetu za žene. Borimo se za osnivanje Specijalnog međunarodnog suda za Kongo, koji bi sudio počiniteljima seksualnih ali i svih drugih zločina. Dosadašnja suđenja počiniteljima seksualnih zločina nisu donela ništa”.

Tereza je denuncirala sramnu ulogu „plavih šlemova“ UN: „Prisustvo plavih šlemova UN nije donelo mir, plavi šlemovi su veoma često uključeni u masovna silovanja, zato ne želimo plave šlemove u Kongu, stanovništvo je ogorčeno na njih, plavi šlemovi se opravdavaju da nemaju nikakve ingerencije“. Ideja o ukidanju imuniteta za pripadnike tzv. mirovnih misija je prihvaćena kao jedan od 'zadataka' Međunarodne mreže ŽuC-a.

„Stigmatizovane su žene koje su pretrpele ratno silovanje. Održale smo 2010. godine Tribunal savesti/Tribunal de conciencia, pokrećemo i druge alternativne modele pravde, podstakle smo i omogućile da se pokrenu suđenja u zemlji u kojoj dominira totalna nekažnjivost jer 98% počilaca nije kažnjeno, a marta 2013. počelo je suđenje generalu i bivšem diktatoru Hose Rios Montu. On je osuđen za genocid nad indijanskim stanovništvom - za ubijanje 150.000 ljudi i nestanak više od 50.000 ljudi“ (Jolanda, Gvatemala).

„U Španiji je bila na delu dogovorena tranzicija, sad je na delu dogovoreno ćutanje, Zakon o istorijskom sećanju izbrisao je zločine građanskog rata i mi se borimo protiv zaborava“ (Nanda, Sevilja).

U ovom trenutku vlast u Argentini je preuzela je odgovornost za zločine iz prošlosti. Danas se ljudima koji su počinili zločine sudi na svim nivoima. Međutim, Nora iz Argentine iz Majki i Baka sa Majskog trga smatra da pravda nije zadovoljena jer "još nisu otvoreni svi arhivi u vezi sa žrtvama državnog terorizma (1976-1983)" i dodaje: «Naši sinovi i ćerke su ustali protiv i terora neoliberalizma i postali su žrtve državnog terorizma. Ima više od 500 dece koja su oteta tokom vojne hunte i do sada je pronađeno 109 dece. Sadašnja država se nije angažovala kao što je trebala jer su i danas u pravosuđu neki koji bi morali sudski da odgovaraju. Katolička crkva je bila saučesnik otmice naše dece, ja sam vernica, ali sam protiv te crkve jer su prvo deca krštavana a a potom davana na usvajanje pripadnicima vojne hunte. Ja se borim neprekidno 46 godina, zajedno sa Majkama sa Majskog trga, ali drugim pokretima majki širom Latinske Amerike. Mi smo politički sazrele boreći se na ulici. Majski trg nam je bio korisniji od svih psihologa i psihijataru“.

Najviše su govorile žene iz Latinske Amerike, denuncirajući istovremeno rodno i klasno nasilje nad ženama, zloupotrebu reproduktivnih prava, ali su svedočile i o učincima te borbe.

Mlade aktivistkinje iz Čilea su govorile o kontinuitetu „politike državnog terorizma i neoliberalnog kapitalizma, to je za nas isti ekonomski model koji je započela vojna hunta koja je ubila (11.9. 1973.), prvog marksističkog predsednika na svetu koji je došao na vlast izborima - Salvadora Aljendea. Katastrofalan je ishod vojne hunte na svim nivoima, danas je u Čileu sve privatizovano“.

Grupa ovih mladih feminističkih anarhistkinja i lezbejki, po profesiji lekarki i sociološkinja, najviše se bori za reproduktivna i seksualna prava. „Nas ne zanimaju institucije i političari, mi se svakodnevno borimo protiv heteroseksualne diktature, zanimaju nas žene iz baze, umetničko-aktivistički angažman, mi nećemo nikakve lobije ni saveze sa državom, naš fokus nije država, nas zanima društvo, radimo direktno sa ženama, imamo telefonsku liniju, držimo radionice o abortusu svuda, mi ćemo nastaviti pomoć siromašnim ženama koje su najveće žrtve zabrane abortusa. U Čileu je na snazi totalna zabrana abortusa i to je utvrđeno Zakonom o zločinima i prekršajima protiv javnog morala“, kažu.

Ove mlade aktivistkinje obučavaju žene kako da obavljaju abortus po kućama, kako da koriste Misoprostol – sredstvo koje je Svetska zdravstvena organizacija proglasila legalnim za vršenje

abortusa i to za žene starije od 18 godina i do 12 nedelja trudnoće. Ovaj lek je pronađen pre 20 godina. „Međutim, vlada je zabranila njegovu slobodnu prodaju po apotekama, dozvoljena je jedino upotreba u bolnicama, zato je naš pokret kriminalizovan jer propagiramo korišćenje Misoprostola. U Čileu se smenjuju na vlasti levica i desnica, a ova navodna levičarska vlada Mišel Bačelet (Michelle Bachelet) koja će najverovatnije pobediti na izborima u novembru 2013. za nas je ista kao i desnica. Ta vlada je u prethodnom mandatu kriminalizovala socijalne pokrete i neke od njih je čak proglasila opasnim za nacionalnu bezbednost. Ne očekujemo da neoliberalna država brine o ženama, mi činimo vidljivim državni terorizam usmeren protiv tela žena i njenih reproduktivnih prava. Politike „državnog feminizma – rodne ravnopravnosti“ za nas nemaju nikakvog smisla ni značaja, to je samo produžena ruka neoliberalne politike“, rekly su.

Lili, feministička aktivistkinja je govorila o abortusu u Urugvaju. Kazala je da „abortus nije samo rodno već i klasno pitanje jer zabrana abortusa najviše pogađa siromašne žene. Mi naše političke zahteve konstruišemo preko seksualnih i reproduktivnih prava – tako proveramo i demokratski kapacitet sadašnje levičarske vlasti u Urugvaju, ali i šire. Na primer, u Boliviji su na vlasti takođe levičari, ali nije dozvoljen abortus „u ime indijanskog starosedelačkog identiteta“ u kojem je kolektivno iznad individualnog. Znamo da su u tom kolektivnom identitetu (i bilo kom drugom) žene drugorazredne i oni time opravdavaju zabranu abortusa“.

U Urugvaju je legalizovan abortus 2012. Mi ga smatramo još uvek restriktivnim, ali je činjenica da je u Urugvaju najbolja situacija u celoj Latinskoj Americi. Za nas jako važno da se legalizacijom abortusa ostvaruju i klasna prava - siromašne žene imaju slobodan pristup abortusu. Desničarska opozicija u zemlji je pokušala da obori zakon o abortusu, sazvan je referendum i desnica je žestoko poražena: za njihov zahtev je glasalo oko 8%, dok je za legalizaciju glasalo oko 65% ljudi. Mi u Urugvaju smo sve postigle zahvaljujući socijalnim pokretima“, zaključila je.

Krik protiv rata

I ove godine su Žene u crnom 5. i 6. avgusta prisustvovalе komemoraciji stradalima u logorima Trnopolje i Omarska kraj Prijedora. Staša Zajović, Marija Perković i Goran Lazin tako su potvrdili da je posećivanje mesta zločina važan moralni i politički čin „Žena u crnom“.

Aktivistkinje ženske mirovne grupe „Žene u crnom“ iz Beograda ovogodišnje su dobitnice Međunarodne nagrade za borbu protiv poricanja genocida koju dodjeljuje Udruženje Prijedorčanki „Izvor“.

U obrazloženju nagrade navodi se da su „Žene u crnom“ pored angažmana svih ovih godina, nagradu zaslužilе i nošenjem belih traka i obeležavanjem stradanja žena i devojčica Prijedora u Beogradu kada to porodicama žrtava nije bilo dozvoljeno u Prijedoru. „Naše intervencije u javnom prostoru“, prema rečima Staše Zajović „izražavaju krik protiv rata želeći da probude savest.“

Na prostoru ispred nekadašnjeg logora Trnopolje, organizatori su kroz književni i muzički izraz upriličili sećanje na patnje logoraša, na zločinačku politiku i pozivali na izgradnju drugačije budućnosti. Mogućnost koju nudi umetnički izraz u oplemenivanju ljudskog u nama, u negovanju sećanja, u sanjanju budućnost pokazala i te večeri, 5. avgusta na tepisima prostrtim ispred stratišta Trnopolje gde su, mahom mladi ljudi učili, stvarali i nudili nadu.

U rečima zahvalnosti za nagradu koja još jednom niti povezuje Žene u crnom, zajednicu preživelih i njihovih porodica, Zajović je 5. avgusta podsetila na nesumnjivu odgovornost države Srbije koja je organizovala ove zločine, i građanstva Srbije, u čije je ime zločin organizovan i sproveden: „Odgovornost znači i da uvek znam sa kojeg mesta govorim. To znači da ćemo uvek prozivati, uznemiravati državu Srbiju da prizna zločine iza kojih je stajala. Takođe, onu osnovnu ljudskost koju osećamo, a iz koje izrasta i naša moralna i politička odgovornost kao građanki Srbije, taj bol i saosećanje sa žrtvama i preživelim, takođe nas upućuje kome se mi na prvom mestu moramo obraćati. To ste vi. I hvala vam što ste prihvatili i našu bol, što nas prihvatate u vašu zajednicu, i što na taj način, priznajući i prepoznavajući ono ljudsko u nama, zajedno gradimo pravedan mir“, rekla je Zajović na platou ispred stratišta Trnopolje.

„Znam da sam još uvek suviše mala da bi u meni mogle biti sahranjene sve žrtve, kako je to rekao pesnik Enes Kišević, ali vam hvala što me učite kako se raste u dovoljno veliku osobu da sve žrtve stanu u mene“, kazala je Marija Perković prilikom dodele nagrade.

Obrazlažući zašto su „Žene u crnom“ ovogodišnje dobitnice, „Izvor“ saopštava: „Angažman hrabrih aktivistkinja 'Žena u crnom' na promicanju istine i odgovornosti za zločine tokom ratova u bivšoj Jugoslaviji je u najmanju ruku impresivan i sigurno bi nam trebalo više od nekoliko minuta da ga predstavimo u svetlu kakvo zaslužuje. To se naročito odnosi na govorenje istine o odgovornosti državnog aparata Srbije za zločine u

Bosni i Hercegovini, i podsjećanje javnosti u Srbiji na obavezu sjećanja i empatije prema žrtvama. Porodice žrtava u 'Ženama u crnom' su od njihovog osnivanja imale stvarnog saveznika, a njihova hrabrost je garantovala da se istina o patnji žrtava iz Bosne i Hercegovine čuje i u srcu Srbije i kada je ona nije htjela čuti, ni po koju cijenu. To se posebno odnosi na nas Prijedorčane, koji imamo razloga da budemo duboko zahvalni. 'Žene u crnom' su nošenjem bijelih traka i obilježavanjem stradanja žena i djevojčica Prijedora u Beogradu učinile da se o tome čuje čak i kada nama ovdje u Prijedoru nije bilo dozvoljeno da dostojno obilježimo njihovo stradanje. Zbog svega toga nema nikoga ko više zaslužuje ovogodišnju nagradu za borbu protiv poricanja genocida od 'Žena u crnom'.

Ono što odvaja 'Žene u crnom' od drugih organizacija koje promovišu ljudska prava je njihov beskompromisan stav o ljekovitosti istine za dobrobit društava razorenih masovnim zločinima, stav koji su spremne braniti sopstvenim tijelima, često se izlažući napadima javnosti ali i fizičkoj opasnosti tokom svojih intervencija u javnom prostoru.

Danas i ovdje, u gradu u kojem još uvijek vladaju ljudi koji ne mogu da prihvate niti mogućnost priznavanja istine o zločinima koji su počinjeni nad građanima Prijedora isključivo zato što nisu bili Srbi, vaša borba je važnija nego ikada. Ona je važna ne samo zbog naše obaveze da se sjećamo nevino stradalih i na tom sjećanju gradimo svijest o prošlosti i razumijevanje okolnosti i razloga koji su do zločina doveli; njena važnost je prije svega u izgradnji svijesti mladih ljudi o nedopustivosti kraha društva u tačku u kojoj je sasvim normalno ući susjedu u kuću, ubiti ga, silovati mu kćer i opljačkati i zapaliti imovinu, samo zato što se drugačije zove i označen je neprijateljem zbog svoje drugosti. Vaša borba je od krucijalne važnosti zbog mladih koji su se večeras ovdje okupili i zbog njihove budućnosti. Niko to nije rekao bolje od Staše: 'Moja crnina nije samo oplakivanje bliskih osoba, već svih žrtava ovog i svih ratova. To nije prepuštanje oplakivanju i tugovanju kao sastavnom delu ženske uloge; to je otpor ubijanju gradova i ljudi, nasilju u svakodnevnom životu, pobuna protiv militarističkog režima koji proizvodi smrt, nesreću, razaranje'. Zbog toga, zbog vašeg dragocjenog rada i beskrajne hrabrosti, večeras nam je ogromna čast da vam dodijelimo Međunarodnu nagradu za borbu protiv poricanja genocida Udruženja Prijedorčanki 'Izvor', rečeno je u obrazloženju dodele nagrade.

Prošlogodišnji, prvi dobitnik Međunarodne nagrade za borbu protiv poricanja genocida bio je Ed Vilijami (Ed Vulliamy), dugogodišnji izveštač Guardiana i Observera, koji je bio u grupi novinara koji su u avgustu 1992. godine svetskoj javnosti otkrili prijedorske logore smrti.

"Izvor" je nevladina organizacija osnovana 1996. godine sa ciljem okupljanja porodica nestalih, izgradnje kulture sećanja i podrške traumatiziranim osobama. Udruženje zagovara principe istine o prošlosti, pravde i statusnih prava za žrtve ratnih zločina, odgovornosti počinitelja i aktivno deluje u polju tranzicione pravde.

Komemoracija povodom 21. godišnjice zatvaranja logora Omarska, uz Trnopolje je jednog od zloglasnih logora na području severozapadne Bosne i Hercegovine, održana

je 6. avgusta u prisustvu velikog broja bivših logoraša, građana Prijedora, članova porodica žrtava i nevladinih organizacija.

U znak sećanja, pušteno je nekoliko stotina belih balona s imenima onih za koje je utvrđeno da su ubijeni u Omarskoj, a čiji posmrtni ostaci su identificirani.

Potpredsednik Republike Srpske Enes Suljkanović je tom prilikom kazao da žrtva nema ni veru ni naciju: "Žrtve moramo svi posmatrati kao žrtve, a ne kao pripadnike jednog, drugog ili trećeg naroda. Žrtva nema ni vjeru, niti naciju. Slušajući danas logoraše koji su prošli kroz ovo mjesto, ja bih izrazio želju da se ovo nikada ne ponovi".

Bivši logoraši oživeli su bolne uspomene iz perioda od maja do avgusta 1992. godine kada su bili u krugu rudnika Omarska kod Prijedora, koji je pretvoren u koncentracioni logor. Komemoraciju i obeležavanje godišnjice zatvaranja logora Omarska je organiziralo je Udruženje logoraša „Prijedor 92“ u saradnji sa Udruženjem logoraša Kozarac i Savezom logoraša Bosne i Hercegovine. Kroz logor Omarsku je prošlo između 5.000 i 6.000 ljudi. Kad je otkriven, prema podacima srpske policije, u logoru su bila 3.334 logoraša, među kojima 37 žena i 28 djece. Bilo je 125 osoba hrvatske nacionalnosti, 11 Srba i jedan zatvorenik iz reda ostalih, dok je ostatak činilo bošnjačko stanovništvo.

U logoru, na Hrastovoj glavici i na Korićanskim stjenama je ubijeno 700 ljudi, među njima bile su i dve žene, Sadeta Medunjanin i Edna Dautović. Logor je raspušten 13. avgusta 1992. godine, kada su poslednji logoraši prebačeni u logore Manjača i Trnopolje. Za zločine u Omarskoj osuđeno je 10 osoba.

Marija Perković

Vlada podstiče nasilje nad ženama

Povodom imenovanja Dominika Stros Kana (Dominique Strauss-Kahn), za ekonomskog savetnika Vlade Srbije, Žene u crnom objavile su 20. septembra saopštenje pod naslovom „O čemu seksualni nasilnik savetuje Vladu?“. U saopštenju se kaže da Žene u crnom „najoštrije osuđuju izbor Stros Kana za ekonomskog savetnika Vlade Srbije, jer smatramo da je to duboko nemoralan čin, koji sa sobom širi kulturu muškog nasilja nad ženama i podstiče nekažnjivost seksualnih zločina. Stros Kan je u više navrata optuživan za seksualne zločine, zloupotrebljavajući svoj visoki položaj i, očigledno, moć koja javnosti nedvosmisleno poručuje da je nedodirljiva. Istovremeno, izbor seksualnog nasilnika za savetnika Vlade Srbije smatramo dokazom nastavka bahatosti vlasti u Srbiji koja je odgovorna za kreiranje kulture nekažnjivosti ratnih zločina, sveprisutnu korupciju, a sada građankama jasno poručuje da mogu biti legitimna meta svakog muškog nasilnika.

U maju 2011. godine, dok je bio na poziciji direktora Međunarodnog monetarnog fonda, uhapšen je u Njujorku i

optužen za seksualno zlostavljanje i pokušaj silovanja sobarice-imigrantkinje u jednom hotelu. Na suđenju je negirao krivicu, uprkos činjenici da su DNK testovi potvrdili podudarnost njegove semene tečnosti i one koja je nađena na odeći sobarice. Budući da postoji velika asimetrija u odnosima moći, u ovom slučaju ne možemo govoriti o pristanku na seksualni odnos, jer je pristanak nemoguć u tim okolnostima. Možemo govoriti kako o muškoj moći, tako i o rasizmu, kao glavnim tačkama na kojima počiva ovaj zločin. Na kraju su optužbe odbačene zbog nedostatka dokaza. Optuženi se povukao sa pozicije na kojoj je bio, a žrtva nije obeštećena.

Takođe, 2003. godine, optužen je za seksualno zlostavljanje u Parizu. Optužnica je povučena zbog zastarelosti. Najnoviju optužbu je objavilo tužilaštvo u Lilu u julu ove godine, neposredno pre nego je pozvan u Srbiju. Optužnica ga tereti da je upleten u mrežu prostitucije u lokalnom hotelu, za šta je zaprećena kazna od najmanje 10 godina".

„Od Vlade Srbije zahtevamo da ne uzima za savetnika seksualnog nasilnika, jer time šalje poruku svim građankama u Srbiji da je seksualno nasilje, kao i muško nasilje nad ženama dozvoljeno ponašanje i da nije kažnjivo. Ovim činom Vlada Srbije je svim ženama poslala poruku da nisu bezbedne, da njihov telesni integritet ne znači ništa, da svi muškarci mogu da čine nasilje nad ženama, i da za to neće odgovarati“, zaključuje se u saopštenju.

Razgovori o nasilju

U Tivtu, Crna Gora od 26. do 29. septembra održane su radionice sa potencijalnim svedokinjama Ženskog suda (ŽS). Radionici sa potencijalnim svedokinjama prisustvovala su Mirjana Učakar i Dragojla Popović iz Slovenije, Ljubica Anđelković, Jovanka Carević i Danica Radošević iz Hrvatske, Sabra Kolenović, Kadefa Rizvanović, Suhra Sinanović i Munevera Avdić iz BiH, Anka Vukićević, Maja Jovović i Sabina Talović iz Crne Gore, Jasminka Bogdanovski, Selvije Selmani i Sanja Canevska iz Makedonije, Binasa Džigal, Danica Pupovac, Marija Kovačev, Borka Vasić i Nadežda Kostić iz Srbije. Radionici su prisustvovala i članice Organizacionog odbora (OO) ŽS - ukupno 29 žena.

Radionicu su vodile Marijana Senjak (Zagreb), psihoterapeutkinja sa dugogodišnjim iskustvom u radu sa obolelima od Postraumatskog stresnog sindroma (PTSP) u BiH i Hrvatskoj i Ljupka Kovačević (Kotor), psihološkinja sa sličnim iskustvom u Crnoj Gori.

Cilj psihološke radionice je bio da žene, koje su imale traumatska iskustva, osnaži da ispričaju svoju priču, ali i da osvetle tačke oslonca i uporišta koje im daju snagu da svedoče i da se bore za svoja prava. Tokom radionice one su definisale i šta im je potrebno u radu, a sve

su iskazale zadovoljstvo što su se međusobno povezale i ojačale u sebi, dobile razumevanje i podršku za dalji rad.

Ovo je prvi u nizu nekoliko planiranih regionalnih sastanaka sa potencijalnim svedokinjama.

Regionalni OO ŽS je radio u sastavu: Nela Pamuković (Centar za žene žrtve rata, Zagreb), Rada Borić (Centar za ženske studije, Zagreb), Kada Hotić (Pokret Majki enklava Srebrenica i Žepa, Sarajevo), Stanojka Tešić (Forum žena, Bratunac), Ljupka Kovačević (Anima, Kotor), Savka Todorovska (Savet za rodnu ravnopravnost, Skopje), Staša Zajović (Žene u crnom, Beograd) i tehnička koordinatorka Zorica Trifunović (Žene u crnom, Beograd). Sastanku nisu prisustvovala članice OOŽS iz Slovenije i Kosova.

Nove članice OOŽS su Stanojka Tešić iz organizacije Forum žena iz Bratunca i Jadranka Milićević iz Fondacije CURE iz Sarajeva. Njih je predložila grupa ženskih organizacija iz BiH.

Na sastanku su prezentovani izveštaji o radu na organizovanju ŽS od sastanka u junu, izazovima identifikacije potencijalnih svedokinja ŽS i o sledećim regionalnim sastancima. Najveći izazov je organizovanje samog ŽS u novembru 2014. Sledeći sastanak OO ŽS je planiran za kraj novembra u Zagrebu. Sastanku bi trebalo da prisustvuju ekspertkinje koje se bave nasiljem nad ženama koje OOŽS smatra dominantnim u ratnom i poratnom periodu.

O prošlosti i budućnosti

Ljiljana Radovanović i Snežana Tabački su predstavljale Žene u crnom na sastanku Mreže Kvinne till Kvinne Crne Gore i Srbije od 24. do 27. septembra na Srebrnom jezeru.

Tokom prvog dela sastanka pod nazivom „Sećamo se prošlosti“ učesnice su se prisetile istorije ženskog pokreta u Srbiji, od sedamdesetih godina prošlog veka do današnjih dana. Nekoliko grupa je razmatralo različite periode u istoriji ženskog pokreta, a potom su na plenarnom sastanku iznele zapažanja o periodu koji je ta grupa obrađivala, odnosno o ključnim pitanjima kojima se bavio ženski pokret u tom periodu. Za ovaj deo rasprave bile su zadužene Violeta Anđelković i Lidija Vasiljević iz Ženskog informativno-edukativnog centra.

Tokom drugog dela sastanka pod nazivom „Gledamo ka budućnosti“, Dušica Popadić i Ljiljana Bogavac iz Incest trauma centra su sa učesnicama u grupama i na plenumu razgovarale o zajedničkim planovima, strategijama i izazovima u budućnosti, kako sa stanovišta njihovih organizacija, tako i sa ličnog stanovišta. Pokazalo se da je većini najvažnija politika grupe/organizacije, čije su članice, ali su svoj opstanak povezivale sa trajnim i stabilnim izvorima finansiranja. Na tržišnu utakmicu, saradnju sa vlašću, ili na finansiranje iz lokalnih zajednica, nisu spremne.

Predstavnice Kvinne till Kvinne su iznele iskustva sa lokalnom filantropijom i sponzorstvom, ali i iskustva vezana za transformaciju konflikta. Prikazan je i najnoviji film u KTK produkciji „Šest žena“.

Previše zla i za san

U nastavku dokaznog postupka za ratni zločin u kosovskom selu Čuška (Qyshka) od 23. do 27. septembra svedočio je sudski veštak, lekar Đorđe Alimpijević, koji je ekshumirao tela iz masovnih grobnica u beogradskom naselju Batajnica na terenu Specijalne antiterorističke jedinice 2001. i 2002. godine. U sedam jama su pronađena tela. "Nismo utvrđivali uzrok smrti", rekao je sudski veštak.

Din Šoši (Din Shoshi) je ispričao: "Naoružani ljudi u vojnim i policijskim uniformama su 1. aprila 1999. godine ušli u naše selo, odvojili su muškarce od žena i uputili su nas ka Albaniji. Tog dana je ubijen moj sin, a 7. aprila mi je ubijen brat u šumi. Tog dana kada je ubijen moj sin ubijeno je između 60 i 70 ljudi. Iz Albanije smo se vratili posle tri meseca. Naše kuće su bile zapaljane. Telo moga sina je pronađeno u Batajnici. On nije bio pripadnik OVK."

Mejrane Hamzaj (Meirane Hamzai) je svedočila: "Ujutru 1. aprila 1999. godine u naše kuće je došla vojska i policija. Rekli su nam da se uputimo ka Albaniji. Mom mužu nisu dali da uzme traktor. Na putu su odvojili muškarce od žena. Kada smo se udaljile, čule smo rafale. Posle smo čule i drugi rafal. Išli smo pešice ka Albaniji. Meni su tog dana ubili muža. Tog dana su izgorele gotovo sve naše kuće. Tog dana je ubijeno oko 60 osoba. Sedam muškaraca iz naše porodice je ubijeno 25. maja 1998. Bio je to masakr porodice Hamzaj."

Elhane Haradinaj je rekla da je u selu Ljubenić (Ljubeniç) 1. aprila 1999. godine ubijen njen otac Adem Haradinaj. „Čula sam da ga je ubio čovek po imenu "Mrtvi". Za nas je to strahota. Kada bi čovek to samo sanjao, bilo bi strašno, a kamoli to preživeti. Tog dana su došli rano ujutru, opkolili su naše selo i isterali nas iz kuća. Na putu su odvojili muškarce od žena. Terali su nas u Albaniju, rekli su nam da smo tražili NATO. Videla sam niz ulicu zapaljane kuće. Sve kuće porodice Haradinaj su bile zapaljane. Moj brat je bio u zatvoru Dubrava. On je uhapšen samo zato što je Albanac. Iz Albanije smo se vratili 1. jula 1999. godine. U decembru 2004. godine telo moga oca je pronađeno u Batajnici. Dana 21. juna 2001. godine moj brat je oslobođen iz zatvora u Sremskoj Mitrovici."

Đule Bušati (Gjule Bushati) je rekla da su 1. aprila 1999. godine ujutru spavali, kada je njen suprug rekao da treba da napuste kuću: „Pošla sam sa decom, mužu nisu dali da pođe sa nama. Tu su streljali mog muža Adema. Kasnije su odvojili sve muškarce. Selo je počelo da gori. Nas su terali da idemo u Albaniju. Pretili su nam da će nas ubiti, zaklati. Bili smo jako iscrpljeni, osećali smo se loše. Na glavnom drumu smo čule rafale. Pobili su muškarce. Kada smo se vratili iz Albanije našla sam tragove i ostatke ljudskih tela. Moj muž je ubijen ni kriv ni dužan. Tog dana je u tom našem malom selu ubijeno 86 ljudi. Od toga pet još nije pronađeno."

Alben Bušati (Alban Bushati) kaže da su 1. aprila 1999. godine ubijeni njegov otac, stric, dvojica rođaka i komšije. „Tog dana dogodio se jedan od najvećih masakra na Kosovu. Kod nas je ujutru došao Hajdar Ukšinaj (Hajdar Ukshinaj), čija je kuća na početku sela i rekao nam da moramo da idemo. Celo selo je krenulo za Albaniju. Onda su naredili da se odvoje muškarci od žena i dece. Nas nekoliko se izdvojilo i sakrilo među žene. Videli smo puno kuća kako gore. Čuli smo pucnjeve. Tada su naši muškarci ubijeni. Kada smo se vratili u selo našli smo posmrtnu ostatke."

Hajrije Jahmurataj je ispričala: „U selu su mi 1. aprila 1999. godine ubijeni muž, svekar, stric mog muža. Mi smo našu kuću napustili još 25. maja 1998. godine, kada je selo takođe napadnuto."

Vojska nam je vikala da požurimo. Onda su razdvojili muškarce od žena. Naredili su da žene i deca krenu dalje, pa su pucali u vazduh da nas uplaše. Zatim smo čuli rafale. Tog trenutka mi se učinilo kao da gledam neki film. Stalno smo se osvrtni nadajući se da će se muškarci pojaviti. Međutim, nisu se pojavili, a nas je jedno vozilo pratilo do granice sa Albanijom. Tog dana je izgorelo više kuća. Ja četrnaest godina tražim telo svog supruga. Moja su deca odrasla bez oca. Ne znam gde mu je grob. Ljudski život nema cenu."

Kumrije Hamzaj (Hamzai) se seća: „Dana 1. aprila 1999. godine ubijeni su moj suprug, sin, stric mog muža, njegovi sinovi. Telo moga sina našli su 13. januara 2005. a telo mog muža nije pronađeno. Mi smo pošli niz put, jer nam je vojska i policija rekla da idemo u pravcu Albanije. Mi smo pešice prešli u Albaniju. Ostala sam sama sa pet kćerki. Bila sam u Italiji, Nemačkoj i Švajcarskoj. Posle godinu dana sam se vratila na Kosovo, misleći da ću nešto saznati o sudbini mog muža. Muškarce su ubili kod kuće porodice Šoškaj (Shoshaj). Ni moj sin ni moj muž nisu bili pripadnici OVK. Ništa ne može da nadoknadi gubitak sina i muža, ceo svet da mi date. Oni su ubijeni bez razloga. Iz naše porodice su 25. maja 1998. godine masakrirani dever, on je zaklan, dvojica njegovih sinova i trojica naših rođaka".

Hajrije Huskaj je izbrojala mrtve: „Tog 1. aprila 1999. godine ubijen je moj suprug, četvorica njegovih rođaka, brat od strica mog muža i dvojica njegovih sinova. Na izlazu iz sela su odvojili muškarce od žena. Tada sam videla mrtvog čoveka u dvorištu Ramzana Hamzaja. Nismo hteli da ih ostavimo ali smo morali da krenemo ka Albaniji. Dva puta smo čule rafale i pretpostavile smo da su muškarci tada ubijeni. Morali smo da pešačimo, udarali su nas kundakom, nisu nam dali da odmorimo. Meni su spaljene dve kuće, ostala sam sa četiri ćerke. Ništa mi drugo na svetu ne bi trebalo nego da ponovo vidim mog muža. Toga dana je ubijeno jedanaest članova porodice Hamzaj, dok je jedan ranjen".

Miloš Urošević

Obradoviću osam meseci

U ponovljenom postupku protiv Mladena Obradovića, vođe pokreta Obraz, a za širenje rasne i druge diskriminacije pre zabrane Povorke ponosa 2009. godine, održana su četiri ročišta. U završnoj reči tužilac je rekao: „Ostajem pri navodima iz optužnice. Smatram da je optuženi izvršio krivično delo koje mu se stavlja na teret. Predlažem sudu da ga osudi na zatvorsku kaznu u skladu sa zakonom."

Iako je branilac optuženog bio sprečen da prisustvuje, dok je optuženi insistirao na njegovom prisustvu, sutkinja Violeta Jovanović je odlučila da sudski postupak može da se nastavi bez advokata odbrane. Ona je 6. septembra donela sledeću presudu: „Optuženi je kriv što je pre zabranjene Povorke ponosa 2009. godine, zagovarao i širio ideje koje podstiču diskriminaciju, tako što je organizovao pisanje grafita preteće sadržine pod nazivom „Čekamo vas", čime je hteo da spreči održavanje Povorke ponosa. Davao je dnevnim novinama izjave preteće sadržine koje su pozivale na nasilje. Optuženi je bio svestan krivičnog dela, i pri tome je hteo njegovo izvršenje. Optuženi se osuđuje na kaznu zatvora u trajanju od osam meseci."

M. U.

Svi smo krivi i za Ovčaru i za Srebrenicu

Novinarka i aktivistkinja Žena u crnom Tamara Kaliterna izjavila je 5. septembra da je novinarska profesija u Srbiji dotakla dno izveštavanjem o bolesti Jovanke Broz, udovice predsednika bivše SFRJ Josipa Broza Tita. "Reč je o mrcvarenju utrobe Jovanke Broz. To je poraz lekarske profesije i dno dna novinarske profesije", kazala je Kaliterna na promociji njene knjige novinskih tekstova "Ponavljajući lažne istorije" u Novom Sadu.

Ona se kritički osvrnula na prošlost sadašnjeg prvog potpredsednika Vlade Srbije Aleksandra Vučića i podsetila da je bio ministar informisanja krajem devedesetih godina prošlog veka, kada je na snazi bio drakonski Zakon o informisanju, koji je služio za gušenje tadašnjih nezavisnih medija.

"Vučić me je materijalno unakazio a moralno utešio, jer šta očekivati od zakona čiji je autor večita desna ruka četničkog vojvode", kazala je Kaliterna.

Istoričar Ranko Končar kritikovao je politiku srpskog nacionalizma i rekao da je bilo "suludo i nedoučeno" otvarati pitanje granica unutar Jugoslavije. "Granice koje su se vukle 1945. godine su one granice koje su postojale i 1918. godine, s tim što su samo u toku rata narodi imali pravo da izraze svoj stav hoće li živeti u toj Jugoslaviji ili neće, što nisu imali 1918. godine. AVNOJ-evske granice nisu administrativne, već državne granice, koje su nacije konstituisale svojom voljom, na principu samoopredeljenja", kazao je Končar.

On je ocenio da je Memorandum SANU iz osamdesetih godina prošlog veka danas rehabilitovan kao dokument koji je imao svoje puno političko-istorijsko opravdanje, što je "tragično shvatanje".

Končar je ocenio je da su tekstovi sabrani u knjizi „Ponavljajući lažne istorije“ izvanredna hronika vremena koje mnogi još uvek nisu razumeli, ali koji i dalje brane mišljenja i ideje zbog kojih su Srbija i njeno društvo doživeli velika politička i moralna stradanja i civilizacijsko poniženje.

„To je tragično shvatanje. I zato je jako važno postojanje ovakve knjige u kojoj su dokumentovane činjenice koji ogoljavaju tu lažnu predstavu i o razbijanju SFRJ, i o Kosovu, o zločinima, političkoj eliti, Memorandumu... Značajno je, jer se ona suprotstavlja dominantnom ratnohušakačkom i nacionalističkom diskursu i onima koji su zatvorili oči prema zločinu i koji su istoriju lažno interpretirali“, rekao je Končar, koji smatra da će zato faktografski podaci izneti u knjizi biti značajan izvor i za istoričare. Dodao je da je zato otvaranje pitanja granica i vezivanja tog pitanja za rešenje društvenog poretka bilo „istorijski suludo i nedoučeno“.

„Nije slučajno zato što su se na udaru tekstova Tamare Kaliterne našli Slobodan Milošević, Dobrica Ćosić, Antonije Isaković, Jovan Rašković, Vasilije Krestić, Vojislav Šešelj, Borislav Jović, Vojislav Koštunica, akademici koji su pisali famozni Memorandum...“, kazao je Končar, dodavši da je govoriti kritički o tim ličnostima u tom vremenu bila izuzetno velika velika hrabrost.

Surove mirnodopske brojke govore o stotinama hiljada ljudi iz Srbije koji su milom ili silom bili u ratovima 90-ih, a u kojima ova država zvanično nije učestvovala. On govore i o stotinu hiljada

onih koji su se iz njih vratili sa postraumatskim ratnim sindromom, kojim je „inficirano“ i 15 odsto civilnog stanovništva, a što je, procenuju stručnjaci, najčešći uzrok nasilja u miru kojem svakodnevno svedočimo. Ovo je samo delić naše stvarnosti, duboko zatrpane slojevima lažnih interpretacija onoga što nam se dešavalo poslednjih četvrt veka.

Autorka se nada da će njeni tekstovi nekima ipak pomoći da razumeju i shvate vreme „koje su svi trpeli, a nisu se pobunili, bar ne učinkovito“. „Zato smo svi podjednako krivi i za Ovčaru i za Srebrenicu“, poručila je Kaliterna.

I istoričarka Latinka Perović ocenila je da je knjiga Kaliterne važan istorijski dokument: „Vrlo je važno što ova knjiga postoji kao delić istine zajedno sa drugim delićima te iste istine, jer to onemogućava da lažna istorija postane totalna istorija“, ocenila je ona.

Perović je kazala da je knjiga „Ponavljači lažne istorije“ svedočanstvo o raspadu SFRJ i najvećim ratnim zločinama u Evropi počinjenim nakon Drugog svetskog rata, kao i svedočanstvo o Vukovaru, Dubrovniku, Sarajevu, Srebrenici..., odnosno o „najvećem slomu Srbije u njenoj novijoj istoriji“.

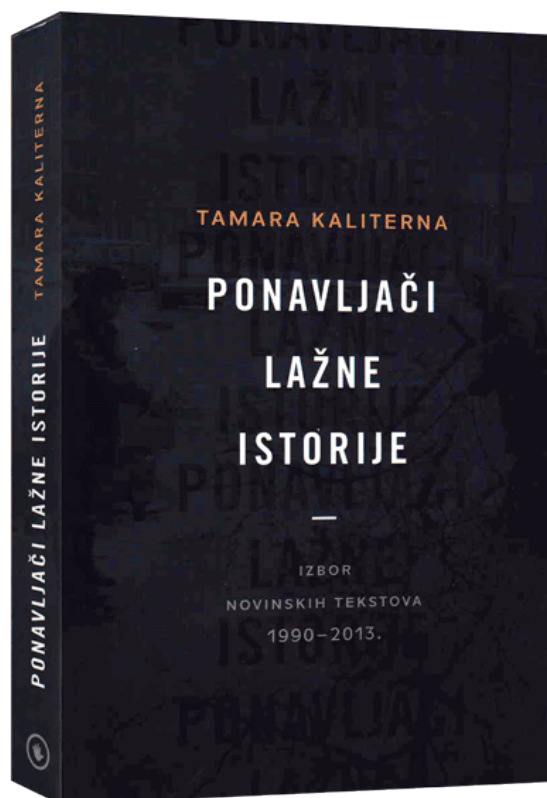
„Sve su to bile različite faze politike koju je povezalo jedinstvo političke i intelektualne elite, s jedne strane, i sa druge strane njihovo jedinstvo sa masama“, ukazala je ona.

Novinarka Branislava Opranović ocenila je da je knjiga Kaliterne „hronologija nečasne smrti jedne zemlje i hronologija časti i beščašća njenih građana, koja surovo precizno iznosi fakte i događaje u kojima smo svi učestvovali. To je ogledalo u koje se mnogi plaše da pogledaju. Zato je ova knjiga istorijska čitanka koju bi valjalo uneti u školske klupe pred svakog đaka, kako ne bi učili iz pogrešnih knjiga i tako i oni postali ponavljači lažne istorije“, rekla je Opranović.

Predsednik Nezavisnog društva novinara Vojvodine Dinko Gruhonjić ocenio je da je Kaliterna najbolji novinar dokumentarista na prostorima bivše Jugoslavije i da se činjenice koje je objavila o dešavanjima tokom poslednje dve i po decenije ne mogu opovrgnuti.

„Ova knjiga je ogoljena slika naše stvarnosti, dokument jednog vremena beščašća, obeščovečenja i civilizacijske propasti jedne nacije kojoj i dalje prisustvujemo, nemoćni da se suprotstavimo“, ocenio je Gruhonjić.

Knjigu „Ponavljači lažne istorije“ izdali su „Cenzura“ iz Novog Sada i Žene u crnom iz Beograda. Knjiga je izbor njenih tekstova pisanih od 1990. do 2013. godine, a „knjiga je o vremenu u kojem se nismo bunili“, poruka je sa promocije.

Deklaracija UN o obavezi okončanja seksualnog nasilja u konfliktima

Silovanje i druge forme seksualnog nasilja u oružanim konfliktima u svetu su jedne od najvećih, najupornijih i najzapostavljenijih nepravdi. Seksualno nasilje u konfliktima nanosi nezamislivu patnju. Osmišljeno je da bi uništavalo individue, porodice, zajednice. Na taj način stvara konstantne konflikte i nestabilnost, koje često traju generacijama. Ali, nije nezaobilazna posledica rata. Pozdravljamo sve što su Ujedinjene nacije i druge multilateralne organizacije i civilno društvo uradili da zaustave ovu ljudsku tragediju. U potpunosti ih podržavamo. Ipak, predugo su oni koji čine ovakve zločine i oni koji im komanduju i praštaju, prolazili nekažnjeno. Kao međunarodna zajednica mi možemo i moramo uraditi više da sprečimo i odgovorimo na ove varvarske akte.

U okrilju međunarodnog prava dugo godina postoji zabrana seksualnog nasilja u oružanim konfliktima. Seksualno nasilje je takođe najozbiljniji oblik kršenja ljudskih prava individue. Ono može značajno pogoršati situaciju u oružanom konfliktu i ometati obnovu međunarodnog mira i bezbednosti, kako se ogleda u mnogim rezolucijama Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, uključujući Žene, mir, bezbednost, Deca i oružani konflikti, Zaštita građanstva u oružanim sukobima. Izražavamo ozbiljnu i konstantnu zabrinutost zbog odnosa komisija prema upotrebi nedozvoljenog oružja ili ublažavanju ozbiljnih slučajeva rodno zasnovanog nasilja i nasilja nad ženama i decom. Sprečavanje i odgovaranje na seksualno nasilje je od vitalnog značaja za rešenje sukoba, omogućavanje, razvoj i izgradnju održivog mira. Moramo ukazati na skalu faktora koji doprinose seksualnom nasilju u konfliktima i odgovoriti na njih sredstvima operativne bezbednosti i pravde, dosledne i primenljive kroz međunarodno pravo.

Seksualno nasilje u konfliktima ne bi se smelo posmatrati kao manji oblik zločina. Najveći broj žrtava ne doživi pravdu za pretrpljeno niti dobije neophodnu pomoć i podršku. Moramo ukinuti kulturu nekažnjivosti za one koji su počinio ovih zločina, privodeći pravdi odgovorne. To je kritični element naših napora da to sprečimo. Ne bi trebalo da postoji ni jedno bezbedno parče neba za počinioce. Naglašavamo koliko je u tome važan doprinos ad-hok i mešovitim međunarodnih krivičnih tribunala, Međunarodnog krivičnog suda i odeljenja u nacionalnim sudovima koji kažnjavaju počinioce seksualnih zločina u konfliktima. Prisećamo se da silovanje i druge forme ozbiljnog seksualnog nasilja u oružanim sukobima predstavljaju takođe ratne zločine kojim se ozbiljno krše Ženevske konvencije i njihov Prvi protokol.

Osiguravajući potpuna ljudska prava i elementarne slobode ženama i devojkama, punu i jednaku političku, društvenu i ekonomsku participaciju, uključujući ih u sve mere prevencije i rezolucije koje se odnose na konflikt, procese u pravnom i bezbednosnom sektoru, ali i šire aktivnosti, je ključno za prekid seksualnog nasilja u konfliktima. Ali, moramo prepoznati da su dečaci i muškarci takođe žrtve ovog zločina, kao svedoci ili primorani da ih počine protiv članova svoje porodice ili članova zajednice. Naši napori moraju se usmeriti na poništavanje stigme srama i njeno usmeravanje sa žrtava na one koji čine, komanduju i praštaju zločine.

Zato se zalažemo da učinimo više kako bi se podigla svest vezana za ove zločine, da dove-

demo u pitanje nekažnjivost koja postoji, da tražimo odgovornost počilaca, pružimo veću podršku žrtvama, ali podržimo i međunarodne i nacionalne napore u izgradnji kapaciteta s ciljem sprečavanja i odgoaranja na seksualno nasilje u konfliktima. Stoga smo rešeni da:

Osiguramo da prevencija seksualnog nasilja i naponi u tom pravcu postanu prioritet, ali i na odgovarajući naćin budu finansijski podržani u prvoj fazi i tokom svih odgovora na konflikt i hitnih humanitarnih intervencija;

Obezbedimo kvalitetniju, pravovremeniju i prijemćiviju pomoć i brigu, uključujući zdravstvenu i psihološku negu koja se usmerava na dugoroćne posledice seksualnog nasilja u konfliktu, kako za žene i decu žrtve, tako i za njihove porodice, uključujući decu rođenu kao rezultat seksualnog nasilja;

Osiguramo da sva mirovna, bezbednosna posredovanja u konfliktu budu eksplicitno prepoznata kao potreba za prevencijom, odgovor na to i smanjenje zloćina seksualnog nasilja u konfliktu i naglasimo neophodnost da se ti zloćini iskljuće iz odredbi o amnestiji;

Promovišemo puno ućešće žena u svim politićkim, upravnim i bezbednosnim strukturama, kao i u svim mirovnim pregovaraćkim procesima, izgradnji mira, naporima za prevenciju i utvrđivanje odgovornosti, prepoznavanju vaŹnosti doprinosa nacionalnih akcionih planova o Rezoluciji 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i osiguramo da ovakvi procesi uzmu u obzir sve potrebe i prava žena i dece;

Ojaćamo napore Ujedinjenih nacija u pravcu borbe protiv seksualnog nasilja i pružimo veću podršku specijalnim predstavnicama/ima generalnog sekretara UN za seksualno nasilje u konfliktu, kao nosiocima vodeće akcije Ujedinjenih nacija protiv seksualnog nasilja u konfliktu;

Ojaćamo i podržimo napore regionalnih organizacija da spreće i odgovore na seksualno nasilje u konfliktu, razviju i primene programske reforme u oblasti sektora nacionalne bezbednosti i pravde, koje uzimaju u obzir sve potrebe i prava žena i dece;

Podržimo razvoj nacionalne i međunarodne ekspertize na zahtev vlade domaćina, Ujedinjenih nacija i drugih međunarodnih organizacija, kako bi izgradili nacionalne kapacitete koji insistiraju na odgovornosti počinitelaca i unapredili odgovore i podršku žrtvama, kao i njihov pristup pravdi;

Uskladimo našu vojnu i policijsku doktrinu i obuke u skladu sa međunarodnim pravom, da na taj način omogućimo efektivniju prevenciju i odgovore na seksualno nasilje u konfliktu;

Ohrabrimo, podržimo i zaštitimo napore organizacija civilnog društva uključujući ženske grupe i branitelje i braniteljke ljudskih prava, u cilju unapređenja monitoringa i dokumentovanja slučajeva seksualnog nasilja u konfliktu bez straha od odmazde i osnaženje žrtava za pristup pravdi;

Podržimo i ohrabrimo razvoj Prvog protokola Ženevske konvencije u pogledu dokumentovanja i sprovođenja istrage seksualnih zločina u konfliktu na nacionalnom, regionalnom, ali i međunarodnom nivou, da bi to okončali 2014. godine.

Radeći zajedno, deleći znanje, iskustva, mobilisući resurse i sprovodeći globalno našu političku volju, mi smo rešeni da stanemo na put korišćenju silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja kao oružja. Ne sme se dozvoliti nastavak ovog zločina. Sada je vreme da se dela, kaže se u deklaraciji koju su 25. septembra potpisali ministri 113 država na Generalnoj skupštini UN.

Britanski ministar vanjskih poslova Vilijem Hejg (William Hague) rekao je da deklaracija zabranjuje da se u okviru mirovnih sporazuma amnestira seksualno nasilje i omogućuje da se osumnjičeni za takvo nasilje uhapsu bilo gde u svetu. Dokument traži usvajanje novog međunarodnog protokola 2014. koji bi osigurao da prikupljeni dokazi o seksualnom nasilju budu upotrebljivi pred sudovima.

Ministar Hejg je deklaraciju nazvao "prekretnicom u borbi protiv nekažnjavanja počinitelja tog užasnog ratnog zločina." Iduće godine će se u Velikoj Britaniji održati svetska konferencija o seksualnom nasilju u sukobima.

Hejg je inicijativu protiv seksualnog nasilja u ratu u ime britanske vlade pokrenuo u maju 2012. inspirisan strašnim pričama o silovanju u ratovima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini nakon kojih mnoge žrtve sreću silovatelje na ulici, slobodne, a njima ne priznaju status ratnih žrtava iako moraju živeti sa strašnom traumom. Inicijativa je fokusirana na Afriku, pa je ministar Hejg sa UN ambasadoricom Andželinom Žoli (Angelina Jolie) posetio Demokratsku Republiku Kongo kako bi podržao tamošnje aktiviste za borbu protiv seksualnog nasilja, a aktivistice u borbi za "rodnu pravdu". Ministar Hejg tvrdi da je zgrožen malim brojem presuda za silovanja, naročito u ratovima na Balkanu, gde je samo 30 muškaraca izvedeno pred sud, a registrirano je više od 50.000 silovanja. Hejg smatra da je "seksualno nasilje trgovina robljem našeg vremena" i da je nedopustivo da se problem seksualnog nasilja prepušta ministrima razvoja ili ministarstvima čija je nadležnost rodna ravnopravnost. Želi ga podići na najvišu političku razinu, uz bok genocidu i terorizmu.

Organizacija Care International upozorila je na manjkavost inicijative, a to je da hiljade silovanih žena nemaju pristup lekarima i bolnicama, ne mogu dobiti ni prvu pomoć a kamoli medicinsku dokumentaciju, toliko važnu za dokazivanje silovanja na sudu.

(Portal UN, 25. septembar)

Teret rata na leđima žene

Autorka Gordana Sandić-Hadžihasanović

Bez žena, i rat i mir na prostoru bivše Jugoslavije, pa tako i u BiH, bili bi potpuno drugačiji. Ove istinske žrtve ratnih sukoba, koje su pokrenuli muškarci, suprotstavljale su se zlu na različite načine, a zatim su strpljivo i hrabro gradile mir. Tako su razbile predrasude o ulozi žene na Balkanu i pokazale da „slabiji pol“ ima više snage i hrabrosti od svojih očeva, muževa, sinova.

Gordana Sandić-Hadžihasanović

Bilo je žena koje su činile ratne zločine ili su „huškale“ na rat. Ali, daleko je veći broj ovih istinskih žrtava ratnih sukoba koje su se na različite načine odupirale zlu i koje su prve počele graditi puteve mira.

Janja Beč Nojman (Neumann), sociološkinja, istraživačica genocida, spisateljica i predavačica iz Srbije, kaže da su žene „dezertirale patrijarhat i rat kao simbol patrijarhata“: „Ja mislim da su žene puno doprinele svojim svesnim, ličnim odabirom, svojom svesnom odlukom da se suprotstave koliko su mogle u datim uslovima tom nadoležećem zlu. Kako je mogla žena u Vojvodini da smanji nasilje u BiH 1992. godine? Ja uvek govorim o primeru jednog sela u Bačkoj, mađarskom selu Trešnjevac, gde je šest žena zaustavilo autobuse sa 200 muškaraca koji su već bili 10. maja 1992. mobilisani da budu poslani na ratište u Bosni, iz Vojvodine koja nije bila u ratu. Hoću da podsetim: da se antiratna zaraza tada ne bi širila, 92 tenka su opkolila to malo selo. Ali žene ipak nisu dale te muškarce, te žene koje su sestre, majke, ljubavnice, kćerke, unuke itd. To je nešto o čemu se mora govoriti, mora se podsećati na tu ljudskost u najekstremnijim, neljudskim uslovima“, smatra Janja Beč Nojman.

Posebna grupa heroina su žene silovane u ratu koje su progovorile: „Ja sam kroz svoju priču i kroz moje svjedočenje željela da zločincu budu kažnjeni, da se prepoznaju, da makar ne mogu mirno spavati. Jer ja ne mogu mirno da spavam. Jednim životom živim danju, dok sunce grije. Već kad noć pada, to je drugi život. Nema spavanja, nema mira.“

Spremnost silovanih žena BiH da govore o strahoti koja ih je snašla važna je ne samo za region nego za cijeli svijet, smatra Janja Beč Nojman: „One nisu u skladu sa patrijarhatom ćutale, nego su govorile o tome i time su omogućile da prvi put ikada u međunarodnom krivičnom pravu silovanje bude artikulisano i definisano kao ratni zločin. To je otvorilo put da u jednom slučaju u Sudu za Ruandu, koji je vodio briljantan tužilac Pjer Prosper (Pierre Prosper), silovanje bude i genocid.“

Žene su i tokom rata, a posebno nakon što je uspostavljen mir organizovale brojne mirovne manifestacije. Lana Jajčević, iz NVO Udružene žene Banjaluka, kaže da su ipak izostavljene iz svih zvaničnih mirovnih inicijativa: „I taj rat su, koji su po mišljenju nas žena muškarci izazvali - jer da su žene vladale, rata vjerovatno ne bi ni bilo s obzirom na njihovu majčinsku ulogu u životu - podnijele nekako stoički. Ali u pregovorima u Dejtonu i kreiranju BiH nije bilo žena. Iako su već uveliko ženske nevladine organizacije postojale, promovirale su mir, one nisu učestvovala u kreiranju društva BiH“, kaže Lana Jajčević.

Žene su prve prešle međuentitesku granicu i bile su među predvodnicima povratka u svoje domove. O tome svjedoči Ifeta Mehremić, koja se sa majkom i sestrom vratila u Konjević Polje,

opština Bratunac, u RS: „Kad smo se mi vratile, nije se niko bio vratio porodično, a mi smo se sa rahmetli majkom, tada bolesnom, vratile ovdje. Žene su spremne da sve odrade. One su čak ogorčene na politiku. Dodijale su mi više političke priče da se ne može živjeti, da se ne živi - treba pozitivno davati narodu da ima života ovamo, i to pravog života“, priča Ifeta Mehremić.

Žene su se borile za obnovu porušenih domova i ukazivale na malverzacije pri dodjeli novca. One su osmislile i različite izraze da opišu nepravdu. Među njima je Zahida Mušeljić, nevladina aktivistkinja i pjesnikinja iz Bosanske Krpe: „Humanista možeš biti - ako nisi grabista pa da sebi grabiš, nisi nikišta i niko. Neko koji nikad nije imao, njemu su kuće napravljene i ključ u ruke. Ja od prvog dana vodila uduženje, 19 godina volonterski radim. Čak me Švarc-Šiling (Schwarz-Schilling) među 100 ljudi svijeta stavio u svoju knjigu kao humanistu, ali kuće uništene, još ni kvadru dobili nismo - jer nisam grabista“, kaže Zahida Mušeljić.

Sumirajući ulogu žena u ratu i miru, Lana Jajčević konstatuje: „Da im nije odati priznanje. One jesu dobitnice u tom smislu što su same izabrale taj put. Mislim da su žene podnijele teret rata na svojim leđima. Nekako smo uvijek pružale ruku i slale poruke mira. Ali uloga žene nije dovoljno osvjetljena, a niti je dovoljno priznato sve ono što su žene učinile.“

(Radio Slobodna Evropa 11. avgust)

Haški tribunal posprema za sobom

Autorka Jelena Subotić, pisac knjige "Otimanje pravde – Suočavanje s prošlošću na Balkanu"

Sudija Frederik Harhof (Frederik Harhoff) napisao je 6. juna ove godine zapaljivo pismo u kojem je optužio Teodora Merona (Theodor Meron), predsjednika Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), da tokom postupaka vrši neprimereni pritisak na sudije Tribunala, utičući na to da presude budu oslobađajuće, i da još veću štetu čini pod pritiskom Sjedinjenih Država i Izraela radeći na smekšavanju presedana u vezi sa komandnom odgovornošću u vreme rata.

Harhof je zatim "privatno" pismo poslao na adrese 56 svojih kolega, od kojih ga je jedan brzinski prosledio danskom dnevnom listu.

Odbrana Vojislava Šešelja je, kao što bi svaka odbrana uradila, podnela zahtev za izuzeće sudije Harhofa zbog sumnje u njegovu pristrasnost.

Specijalno veće zaduženo za razmatranje ovog zahteva je 29. avgusta donelo odluku kojom se uvažava Šešeljeva argumentacija i izuzelo sudiju Harhofa sa suđenja zbog "neprihvatljive sklonosti ka osuđujućoj presudi".

Blago je reći da je odluka sudije Harhofa da iznese svoje lično nezadovoljstvo Tribunalom bez presedana. Njegove optužbe – bez previše dokaza koji bi ih potkrepili i zasnovane na njegovim sopstvenim zaključcima i "kuloarskim glasinama" – naneli su štetu kredibilitetu Tribunala i idu naruku mnoštvu teorija zavere koje prate međunarodni sud od njegovog osnivanja.

Njegovo pismo poslužilo je kao dobar materijal za one što tvrde da MKSJ deli "pobedničku pravdu" i radi po nalogu velikih sila (Sjedinjene Države i Izrael su uvek na vrhu takve liste).

Sudija Harhof je takođe predstavio predsednika Tribunala kao marionetu svoje države (Meron je Amerikanac), što je optužba kojom se sugerije pristrasnost i lojalnost na nacionalnoj osnovi, na koje su se, ponovo, mnogi skeptici međunarodnog prava pozivali od prvih dana suda.

U pismu sudije Harhofa nadalje se sugerije da se, pod Meronovim diktatom, menja jurisprudencija Tribunala u korist oslobađajućih presuda i da borba protiv nekažnjivosti najtežih kršenja ljudskih prava gubi zamajac.

Ovu optužbu oberučke su prihvatili mnogi aktivisti borbe za ljudska prava i akademici koji su očajavali zbog nedavnih oslobađanja hrvatskih generala Ante Gotovine i Mladena Markača, komandanta Oslobođilačke vojske Kosova (OVK) Ramuša Haradinaja (Ramush Haradinaj), generala Vojske Jugoslavije (VJ) Momčila Perišića i funkcionera srpske službe bezbednosti Jovice Stanišića i Franka Simatovića.

Jelena Subotić

Nejasno je šta je tačno sudija Harhof želeo da postigne svojim "optužujem". Vrlo je moguće da je želeo da izazove dovoljno nezadovoljstva protiv sudije Merona da bi se on smenio sa čela Tribunala. Međutim, učinivši to, prekršio je etikeciju i protokol jednog velikog međunarodnog suda, što je kršenje prakse koju nijedna ozbiljna institucija ne sme da toleriše.

Deleći sudbinu mnogih revolucionara tokom istorije, i ovaj je revolucionar digao sam sebe u vazduh i vrlo verovatno okončao svoj mandat u Hagu. Teško ga je zamisliti kao sudiju u drugim predmetima nakon što ga je Tribunal proglasio pristrasnim prema optuženicima.

Svaka valjana odbrana odmah će protiv njega uložiti sličnu žalbu, a Tribunal neće želeći da gubi vreme na proglašavanje Harhofove pristrasnosti u svakom pojedinačnom predmetu.

Štaviše, odbrane u žalbenom delu postupka protiv Simatovića i Stanišića, kao i u slučaju Rasi-
ma Delića, već su uložile takve žalbe. Šta nam onda preostaje?

Prvo, posledice po Šešeljev slučaj. Sudija Harhof će biti zamenjen novim sudijom, koga Tribunal tek treba da imenuje. Novom sudiji će biti potrebno vreme da se upozna sa dosadašnjim dokazima i svedočenjima u ovom slučaju.

To će nesumnjivo značajno odložiti izricanje presude, trenutno zakazane za 30. oktobar. Bilo bi pametno da Tribunal novom sudiji da dovoljno vremena da se pripremi i ne zbrza presudu koja je ionako donekle paušalno određena za taj datum.

Posledice po Tribunal su nešto složenije. Sud se našao u situaciji u kojoj ne može da pobjedi. Pismo sudije Harhofa samo je kruna sve većeg nezadovoljstva sudom koje dolazi sa raznih, često suprotstavljenih strana. Izuzeće sudije samo će podstaći nove optužbe da je "učinio onaj što je progovorio", a ignorisaće se činjenica da bi takvo ponašanje samo dodatno narušilo nastojanje da se obezbedi pravičnost za sve optuženike.

U meta-debatama o međunarodnom pravu i političkom nasleđu nasilja, prečesto se zaboravlja zaštita sudskog postupka, tog fundamentalnog načela pravde.

Ako se udaljimo od ovog konkretnog slučaja, ova čitava brljotina – a radi se o prilično velikoj brljotini – može da posluži kao koristan podsetnik na nekoliko većih tema dostojnih naše pažnje.

Suštinski problem sa kojim se od prvog dana suočava MKSJ je suštinski paradoks međunarodnog krivičnog prava: nekolicini odabranih pojedinaca sudi se za nešto što je, zapravo, zločin države. Ova neusklađenost državnih zločina i kažnjavanja pojedinaca izazvala je mnogo nezadovoljstva i očajanja boraca za ljudska prava i zbog nje je toliko teško proceniti dosadašnji učinak MKSJ-a.

MKSJ je samo sud. On nije istorijska komisija, nije istraživačka ustanova, nije obrazovna organizacija. On je sud. Njegov zadatak je da presudi nekolicini pojedinaca na osnovu dokaza prikupljenih protiv njih, razmotri te i nijedne druge dokaze, i izrekne odgovarajuću kaznu.

Problem s ovim jednostavnim mandatom je da je u regionu, u odsustvu drugih robusnih mehanizama tranzicione pravde, MKSJ postao mehanizam tranzicione pravde.

Zajednica boraca za ljudska prava – kao i sam Haški tribunal – pripisali su mu magične moći kakve nema: da obezbedi istorijske zapise o zločinima, ostvari pomirenje, izmeni duboko ukorenjene doživljaje prošlosti. MKSJ nikada nije mogao – niti je trebalo – da na sebe preuzme svu tu odgovornost. On je, da ponovim, samo sud.

Umesto što se bavimo birokratskom dramom Haškog tribunala, bilo bi bolje da svoje napore usmerimo ka uspostavljanju održivih vanpravnih mehanizama tranzicione pravde, kao što su komisije za utvrđivanje istine, ali i široko obrazovanje, medijska reforma i projekti kulture sećanja. Postoje mnogi oblici pravde. Pravda u Hagu samo je delić tog velikog napora.

(Balkanska tranziciona pravda, 1. septembar)

Simbol okrutnosti čovjeka prema čovjeku

Autor Oliver Razac

Kada ju je američki farmer Joseph Glidden izumio 1874. godine da bi ogradio svoje posjede u Velikoj nizini (Great Plains), bodljikava žica odmah je postala političko oružje od najveće važnosti. U manje od stoljeća i pol poslužila je redom: za ograđivanje područja američkih Indijanaca, za zatvaranje velikog dijela stanovništva tijekom rata za neovisnost Kube (1895. – 1898.) i Drugog burskog rata u Južnoj Africi (1899. – 1902.), okruživala je rovove za Prvog svjetskog rata i služila kao elektrificirana ograda nacističkih koncentracijskih i eksterminacijskih logora.

Iako je bodljikava žica uglavnom napustila krajolike liberalnih demokracija – i teško bismo mogli zamisliti da ograđuje urede, supermarkete i vrtove ili da je koriste snage reda za blokadu ulica tijekom prosvjeda – ona nije nestala. I dalje se koristi posvuda, u svim zemljama, ali – ne bilo gdje. Na selu oko polja i pašnjaka, a u gradu na vrhu zidova tvornica koje su proglašene "osjetljivima", oko vojarni, zatvora i kuća ponekih zabrinutih građana, uzduž napetih granica, na bojnim poljima...

Bodljikava žica Gliddenova tipa uglavnom se koristi u poljoprivredi. Kada se radi o odvrćanju osoba, zamijenila ju je oštra bodljikava žica (razor wire) na kojoj male oštrice raspoređene po središnjoj žici, koje mogu i porezati i ubosti uljeza, zamjenjuju zupce. Oblik oštrice razlikuje se ovisno o predviđenoj upotrebi i može jednostavno odvratiti uljeza ili ga smrtno raniti.

Uporni opstanak jednog tako rudimentarnog instrumenta može se činiti začudnim. U stoljeću munjevitog tehnološkog napretka, u kojemu zastarjeli proizvodi vrtoglavom brzinom pune smetlišta modernosti, ona je i dalje dovoljno učinkovita da ispuni ono što se od nje očekuje: razdvojiti prostor, iscrtati po tlu linije aktivne podjele. U toj je ulozi izvanredna. Njezina lakoća je omogućila da se pokriju nezamislive udaljenosti, a gipkost da odgovori svim potrebama: zaštiti, utvrđivanju, zatvaranju. Sve to samo s metalnom žicom ukrašenom malim bodljama. Nesrazmjer između jednostavnosti predmeta i važnosti njegovih učinaka pokazuje da se stupanj usavršenosti sredstava za provođenje moći ne mjeri njihovom tehničkom profinjenošću, da njihova moć ne proizlazi nužno iz razbacivanja energijom, ali i da najveća sila nije nužno ona koja je na prvi pogled najdojmljivija.

Bodljikava žica funkcionira kao indikator političkih razlika. Zašto je se, sasvim uobičajeno, može naći na vrhu zidova bogatih vila u Južnoj Africi, dok se u Francuskoj to "ne radi"? Zašto policija i vojska mogu zaustavljati prosvjednike rastezanjem rola bodljikave žice po ulicama Filipina ili Brazila, dok se francuski žandari brane tankim štitovima od pleksiglasa?

Odgovor je u najmanju ruku trostruk. Najprije treba uzeti u obzir nasilnost društava o kojima je riječ. Utvrđivanje privatnih rezidencija treba dovesti u vezu s brutalnošću društvenih nejednakosti, koje ono onda dodatno učvršćuje. Razinu osjetljivosti na pretrpljeno i uočeno nasilje također treba uzeti u obzir. Konačno, zadnji je čimbenik geografska promjenjivost simboličke snage upotrijebljenih sredstava: percepcija bodljikave žice nije ista u Europi kao u Kini ili Africi, pogotovo stoga što postoji različit odnos prema povijesnim temama koje simbolizira bodljikava žica, a u Europi su to logori, genocid, rat.

Ova tri čimbenika na koncu ocrtavaju političku geografiju bodljikave žice, a ujedno i kartografiju velikih tipova vlasti koji supostoje u svijetu, koja pritom uopće ne odgovara konvencionalnijim političkim podjelama (demokracija naspram diktature). Odgovor na pitanje "bodljikava žica ili ne?" prilično je pouzdan pokazatelj političke tehnologije i vrste odnosa između vladajućih i onih kojima se vlada.

Oliver Razac

U zapadnim društvima korištenje bodljikave žice simbolizira opresiju, s obzirom na njezine katastrofalne upotrebe u prošlosti. Tako su "ograde, bodljikave žice, promatračnice, barake, vješala, plinske komore i peći za spaljivanje" iz koncentracijskog i eksterminacijskog logora Auschwitz-Birkenau upisane na listu svjetske baštine kao "simboli okrutnosti čovjeka prema čovjeku u 20. stoljeću". Znakovito, simbol Amnesty Internationala, organizacije osnovane u Ujedinjenom Kraljevstvu koja se bori protiv zatvaranja i mučenja, zapaljena je svijeća obavijena bodljikavom žicom. Dodajmo da se negativna konotacija može preokrenuti kada se radi o uništavanju te opreme. Mađarska je tako 1989. odlučila učiniti značajan korak prema Zapadu: "U simboličnoj gesti [ministar vanjskih poslova] je prezeo, (...) zajedno sa svojim austrijskim kolegom, bodljikavu žicu koja je označavala mjesto željezne zavjese između Austrije i Mađarske." Snažan simbolički naboj bodljikave žice od nje je učinio politički još skupocjenije sredstvo s obzirom na veliku osjetljivost na nasilje i želju za nepovredivošću tijela, stavova i osjećaja. Noli me tangere, "Neka me nitko ne dira!" glasi latinska izreka. "U zapadnjačkim društvima", piše filozof Alain Brossat, "širenje paradigme nepovredivosti tendira razviti se u istinsku fobiju od dodira,

od kontakta." U takvom kontekstu, bodljikava žica predstavlja nedozvoljen način razdvajanja tijela u prostoru. Rizik kontakta s njezinim bodljama ili oštricama, kao i samo trpljenje pogleda na nju, čine se neprihvatljivima.

Pa ipak, čak i u prostorima gdje je bodljikavu žicu sve teže koristiti, razgraničenja ne nestaju, samo su diskretnija, ublažena. Postoji naime igra suprotnosti između, s jedne strane, taktike eufemizacije prostornog nasilja, za koju je nužna odsutnost agresivne opreme poput bodljikave žice i, s druge strane, opstanka taktika odvrćanja koje se oslanjaju na vidljivu brutalnost.

Eufemizacija je prvenstveno jezična taktika gdje jedan pojam zamjenjujemo drugim koji neizravno govori istu stvar. Tako militarizirane granice postaju "demilitarizirane zone", "tampon zone" ili "sigurnosne ograde". No daleko od toga da je samo jezična, eufemizacija je i estetska, proceduralna, tehnološka, arhitektonska, geografska. Uzmimo primjer maloljetničkih zatvora sagrađenih posljednjih godina: izvana, naglašava ministarstvo pravosuđa, "zatvorski je izgled namjerno ublažen prikladnim arhitektonskim tretmanom koji jamči bolju uklopljenost u okoliš". Prostorno nasilje se i dalje vrši, no pritom se izbjegava politička cijena njegove izravne i neušminkane primjene.

Otud i aktualna oduševljenost, ujedno anegdotalna i simptomatična, biljnom ogradom. Francusko poduzeće Sinnoveg razvilo je 2005. koncept "prirodno pletene obrambene živice". "Potpuno ekološka, dekorativna i nesavladiva inovacija", hvali se reklamni letak poduzeća. Zahvaljujući biranim biljkama s posebno agresivnim trnjem, ova nova ograda predstavlja prepreku koja je jednako učinkovita kao bodljikava žica – za sličnu cijenu i uz neutralan, čak ugodan estetski dojam. Nešto nalik bodljikavoj žici koja cvate u proljeće...

Na taj se način "štiti lokaciju, a da pritom izvana ne djeluju agresivno ili šokantno". Druga prednost takvih živica jest da su prilagodive. Oko škola, biljke od kojih su pravljene ograde nemaju trnja, dok na "osjetljivim" mjestima biljke maskiraju i pojačavaju klasične ograde od bodljikave žice i rešetke. U te spletove cvijeća i trnja satkane su taktike i poezija moći. To su osigurani vrtovi iz snova: "Sinnoveg posjeduje znanje potrebno za stvaranje vrta iz snova, za odmor u harmoniji s kućom i njezinim gospodarima, nudeći im ujedno udobnost mira i sigurnosti s ukrasnim i diskretnim konceptom nesavladive biljne ograde, kao i s iznimnim i jedinstvenim izborom biljaka."

U drugim je slučajevima eufemizacija u službi povećanja moći odvrćanja, kamufliranjem nasilnih sredstava (kao kod cvjetne ograde koja prikriva rešetke oštre bodljikave žice) ili maskiranjem samog razgraničenja tako da bi se lakše uhvatilo prijestupnike. Iako ublaženo, označavanje prostora dakle nije nestalo: mijenja se prema taktičkim potrebama, prema istančanom balansu između učinkovitosti upotrijebljenog sredstva i njegove simboličke prihvatljivosti. Bodljikava žica neće biti izbrisana iz zapadnih društava, no uskoro će se koristiti samo za vrlo visoke razine sigurnosti (u zatvorima, vojnim kampovima...), ili u situacijama u kojima se može sakriti, ili pak u zabačenim, ne baš nastanjenim mjestima. U modernim gradovima učinkovitost i diskretnost razgraničenja češće se postižu virtualiziranim tehnološkim sredstvima: kamerama, automatskim vratima, sensorima...

Negativni i podsvjesni simbolički naboj bodljikave žice može djelovati kao instrument odvrćanja, ovisno o političkoj i pragmatičkoj računici onih koji odlučuju o njezinu korištenju. Tako je četvrt New Wilmington u Comptonu, južnom losanđeleskom predgrađu na opasnom glasu, ograđena da bi se zaustavili sukobi između uličnih bandi. Ovdje doista ima svega: bodljikave žice, šiljaka, rešetki,

ograda, pregrada, stražarnica, čuvara. "Vojničke konotacije arhitekture ovih filtracijskih sredstava nisu eufemizirane. Upravo suprotno, ovakva obrambena estetika (...) čini vidljivima ponovno pronađenu sigurnost i kontrolu ove zajednice."

Agresivni izgled razgraničenja ovdje služi prevenciji pokušaja prelaska, proizvodeći pritom hijerarhijsku razliku između dvaju prostora i dvaju stanovništava. Unutrašnjost je valorizirana (pogotovo u zemljišnom smislu) naglašenim izgledom sigurnosti, dok je istodobno ono izvan ograde devalorizirano, a njegovi stanovnici označeni kao nepoželjni. Drugdje, nasuprot tome, kao u jednom zatvorenom kalifornijskom naselju rezerviranom za starije od 55 godina, agresivnost ograde uglavnom služi umirivanju samih stanovnika i ne temelji se na pravoj operativnoj korisnosti: "Ovdje je dojam sigurnosti važniji od stvarne sigurnosti."

Sve ove mogućnosti baratanja sredstvima ograničavanja prostora tvore vrlo bogatu stratešku lepezu: umnožavanje i ojačavanje granica zahvaljujući njihovom simboličkom ublažavanju, ali i jačanje segregacije zahvaljujući njihovoj brutalnosti, stvarnoj ili prividnoj. Pitanje podjele prostora danas nije binarno: ne radi se o "velikom zatvaranju" čiji bi simptomi bili bodljikava žica i umnožavanje blindiranih ograda, no jednako se tako ne radi ni o jednostavnom oslobađanju cirkulacije zahvaljujući upotrebi virtualnih tehnologija.

Problem leži u strateškom diverzificiranju koje omogućava sve kombinacije, artikulacije i dvosmislenosti. Paradoksalno, sredstvo kao što je bodljikava žica, za koje bismo mogli pomisliti da usmjerava našu pažnju na arhaični problem nasilja (vidljivost snažne brutalnosti izvršene na tijelu), tjera nas, naprotiv, da odvratimo pogled od danas dominantnih oblika manifestacije. Jer aktualni oblici političkog nasilja manje se prepoznaju po svojoj očitoj snazi nego po svojim profinjnim trikovima.

(Le Monde diplomatique, 28. avgust)

Impresum

Podlistak "Žene, mir, bezbednost" uređuje redakcijski kolegijum.

Uredila

Tamara Kaliterna

Prelom i ilustracije

Marija Vidić

Izdavač: Žene u crnom

Beograd, Jug Bogdanova 18

Tel/fax 011/2623225

email: zeneucrn@gmail.com

web: www.zeneucrn.org

Podlistak "Žene, mir, bezbednost" je realizovan uz podršku Global Fund for Women

Global Fund
for Women